

INFORMATIVNO-POLITIČKI TJEDNIK
IZLAZIO OD 1945. DO 1956.
OBNOVLJEN 2003.

HRVATSKA

RIJEC

BROJ 974

17. PROSINCA 2021. CIJENA 50 DINARA

**Donacija cjelovitoj
nastavi na hrvatskom**

SADRŽAJ

5

Radovi na Hrvatskoj kući
**Krov za krovne
institucije!**

10

Akcijski plan za ostvarivanje prava
nacionalnih manjina – pet godina
poslije (III.)

**Efektivnost koju je
teško mjeriti**

12

Tomislav Žigmanov, ravnatelj Zavoda
za kulturu vojvođanskih Hrvata
**Izgradnja trajnih
sastavnica
u kulturnim praksama**

20

U najavi novi cestovni granični
prijelaz Jamena – Račinovci

**Pogodnosti za
pogranična područja**

30

25. izložba božićnjaka u Subotici
**Božićnjak – likovni
izričaj teologije Božića**

31

Božićna izložba u Surčinu

**U susret najradosnijem
blagdanu**

OSNIVAČ:

Hrvatsko nacionalno vijeće

IZDAVAČ:

Novinsko-izdavačka ustanova

Hrvatska riječ, Trg cara Jovana Nenada 15/II,
24000 Subotica

UPRAVNI ODBOR:

Josip Stantić (zamjenik predsjednika), Branimir Kuntić, Dragan Muharem, Marko Tucakov, Krunoslav Đaković, Josip Dumendžić, Tomislav Vuković i Karolina Bašić

RAVNATELJ:

Ladislav Suknović

e-mail: direktor@hrvatskarijec.rs

GLAVNA I ODGOVORNA UREDNICA:

Zlata Vasiljević (urednica@hrvatskarijec.rs)

REDAKCIJA:

e-mail: desk@hrvatskarijec.rs

Ivana Petrekanić Sič

(koordinatorica dopisne službe)

dr. sc. Jasminka Dulić

(novinarka, urednica političke rubrike)

Željka Vukov

(novinarka, urednica društvene rubrike)

Davor Bašić Palković

(novinar, urednik rubrike kultura)

Ivan Ušumović

(novinar, urednik sportske rubrike)

Zvonko Sarić

(novinar)

Jelena Dulić Bako

(novinarka)

Suzana Darabašić

(novinarka dopisništva Srijem)

LEKTOR:

Zlatko Romić

TEHNIČKA REDAKCIJA:

Thomas Šujić (tehnički urednik)

Jelena Ademi (grafička urednica)

FOTOGRAFIJE:

Nada Sudarević

ADMINISTRACIJA:

Branimir Kuntić

Ljubica Vujković-Lamić (tajnice@hrvatskarijec.rs)

Zdenka Sudarević (distribucija@hrvatskarijec.rs)

KOMERCIJALISTICA:

Mirjana Trkulja (komercijala@hrvatskarijec.rs)

TELEFON: ++381 24/55-33-55;

++381 24/55-15-78;

++381 24/53-51-55

TEKUĆI RAČUN: 325950060001449230

E-MAIL: ured@hrvatskarijec.rs

WEB: www.hrvatskarijec.rs

TISAK: Birograf Comp DOO, Zemun

List je upisan u Registar javnih glasila

Agencije za privredne registre Republike Srbije

pod registarskim brojem: NV000315

COBISS SR-ID 109442828

CIP - Katalogizacija

u publikaciji Biblioteka

Matice srpske, Novi Sad

32+659.3(497.113=163.42)

Tapkanje u mjestu

Građani, ljubitelji prirode, Subotice i njenog okoliša upozorili su početkom jeseni na intenzivnu sječu šuma na Tresetištu. Ne, nije to neka ilegalna sječa, gdje u šume upadaju pojedinci ili grupe naoružane pilama i sjekirama, već planska sječa koju vodi poduzeće koje gazduje i valjda i brine o tim šumama, a na udaru razmahanih drvosječa bit će oko 30 hektara. Kažu, opet oni koji gazduju šumama, da se stara stabla sijeku kako bi se šuma obnovila, a da će doista i biti tako obećavaju već za jesen 2022. godine.

I takvih subotičkih primjera ima u svakom gradu, svakoj općini. Zašto onda čuđenje kada se kaže da će Srbiji, ovim tempom sadnje novih šuma, biti potrebno 1.400 godina da dostigne razinu pošumljenosti koja je na razini europskih standarda. Ovaj podatak objavljen je samo nekoliko dana nakon što je Srbija u pristupnim pregovorima s Europskom unijom otvorila, u okviru klastera 4, poglavlje 27 koje se tiče životnog okoliša i klimatskih promjena.

I nisu nam šume, kojih ima sve manje, jedini ekološki problem. Što ćemo s otpadnim vodama koje mnogo puta nepročišćene završe, a gdje bi drugo nego u najbližoj rijeci? Zagađenjima u sve većem broju gradova?

Što ćemo s još mnogo ekoloških problema koje bismo trebali početi rješavati želimo li se od otvorenog poglavlja približiti njegovom zatvaranju.

Za riješiti sve te probleme uz dobru (političku) volju i zakone trebat će i novca. A to znači da će cijela priča potrajati i da će još dugo na popisu otvorenih poglavlja stajati tek dva. Od ukupno 35 prepreka koje Srbija treba svladati kako bi utrčala u cilj ili jasnije rečeno postala članicom Europske unije. A neke od prepreka su mnogo teže od (dakako jednako važnih) posječenih šuma, zagađenog zraka, prljavih rijeka.

Dovoljno je samo podsjetiti na uporno inzistiranje Vijeća Europe da Srbija pojača napore kako bi osigurala prava pripadnika nacionalnih manjina.

Jedan od prvih izazova i ispita u tom problematičnom području bit će predstojeći popis stanovništva.

Z. V.

Prijem u Veleposlanstvu povodom blagdana

Otvoriti dijalog s vlastima na svim razinama

U Veleposlanstvu Republike Hrvatske u Beogradu, u srijedu, 15. prosinca, priređen je tradicionalni prijem za predstavnike hrvatskih institucija i udruga u Srbiji povodom božićnih i novogodišnjih blagdana. Domaćini su ove godine bili veleposlanik **Hidajet Bišćević** i njegova supruga **Mirjana Bišćević**.

Govoreći o odnosima Hrvatske i Srbije u protekloj godini, veleposlanik Bišćević je ocijenio kako taj odnos nije bio dobar i da nije bilo pozitivnih iskoraka u bilateralnim odnosima.

»Uvijek kada se postigne korak naprijed dođu dva koraka natrag. Oscilacije u tim odnosima i dalje traju. Moj generalni dojam je da ne vidim da silni i snažni naponi Hrvatske da se podupre europski put Srbije nailaze na odgovarajući odjek u političkim elitama i vlasti ovdje. Zadržavaju se stari narativi, ne prepoznaju se napretci, primjerice poboljšanje položaja srpske nacionalne manjine u Hrvatskoj, pa da se na taj način krene u neki reciprocitet«, kazao je Bišćević.

Glede položaja hrvatske zajednice, ocijenio je kako tu imamo simbolične znakove napretka – poput obnove kuće bana **Jelačića**, početka rada Fondacije **Antun Gustav Matoš** u Beogradu, izgradnje Hrvatske kuće u Subotici. S druge strane, kako je dodao, bilježimo održavanje negativnog narativa u društvu spram nacionalnih manjina općenito, pa onda i spram hrvatske manjine, a ti slučajevi su vidljivi u javnom životu i medijima.

»Ta vrsta narativa se održava i on je užasno štetan za položaj naše manjine. Da ne spominjem dalje priču oko tzv. bunjevačkog jezika, priču s udžbenicima... To su sve detalji koji nas stalno vuku nazad.«

Predstavicima hrvatskih institucija i udruga preporučio je proaktivan pristup spram inicijativa koje se u društvu pripremaju, te koordiniranje i zajedničko djelovanje s Veleposlanstvom.

»Ne trošimo energiju na fragmentiranje i rascjepkanost. I možda najvažnije u političkom pogledu: otvorite dijalog s vlastima, na svim nivoima. Zamijetio sam da toga nedostaje. I onda dolazi do napetosti, problema. Ja ne ulazim u ocjenu karaktera te vlasti, niti je to moje. Ali bez dijaloga s vlastima sva ova pitanja koja sam spomenuo i još pedeset drugih koje nisam spomenuo, ostat će neriješeni. Kada smo otvorili dijalog u Novom Sadu, koliko se pomaka tamo dogodilo. Novi Sad je primjer dobrog odnosa prema Hrvatima, u odnosu na druge gradove i mjesta«, kazao je on.

Iduća godina donijet će dva velika izazova za hrvatsku zajednicu: popis stanovništva i parlamentarne izbore.

»Mi smo kao Veleposlanstvo u nekoliko navrata predlagali i pozivali da se otvori dijalog, da se napravi strategija

za popis stanovništva. Ne mogu vam reći koliko je to važno, učiniti sve da poslije tog popisa ne bude 57.900 nego 47.900. To je važno ne samo za broj članova zajednice u Srbiji i njezin položaj, nego i šire, za položaj Hrvata u regiji. Spojite takav negativni scenarij sa svime što se događa s Hrvatima u BiH, u toj široj slici, demografska tematika postaje užasno bitna i politički krajnje osjetljiva. I posljednje, to su izbori, koji su za tri mjeseca. U najgorem scenariju postoji realna opasnost da izgubimo potencijal političke participacije u političkom životu Srbije ukoliko se ne pripremimo za izbore na odgovarajući način. Spoj tih

dvaju fenomena, popisa i izbora, u potencijalno lošem scenariju, sumnjam da bi bilo kome od vas, od institucija i udruga koje vodite, olakšao život. Zato molim vas idemo se skupiti zajedno, idemo djelovati zajedno i napraviti sve da izbjegnemo potencijalno loše scenarije«, poručio je veleposlanik.

Što se tiče rada hrvatskih institucija i udruga u 2021. godini, one su, kako je ocijenio, zadržale visok i ponekad vrlo visok nivo aktivnosti te im zahvalio na tome.

D. B. P.

Praznik hrvatske zajednice

Praznik hrvatske zajednice – Dan izbora prvog saziva Hrvatskog nacionalnog vijeća, bit će obilježen svečanom akademijom večeras (petak, 17. prosinca) s početkom u 18 sati, u Velikoj vijećnici Gradske kuće u Subotici.

Tradicionalno, na ovoj će svečanosti biti uručena priznanja: **Ban Josip Jelačić** za društveni rad u hrvatskoj zajednici, **Dr. Josip Andrić** za doprinos hrvatskoj kulturi i **Pajo Kujundžić** za doprinos u obrazovanju na hrvatskom jeziku.

Ranije istoga dana, s početkom u 13 sati, bit će upriličeno polaganje vijenca na grob Josifa Runjanina, skladatelja hrvatske himne, na Uspenskom groblju u Novom Sadu.

Krov za krovne institucije!

Proteklih nekoliko dana s ponosom promatramo krovne grede kako niču na Hrvatskoj kući u kojoj će biti smještene krovne institucije naše hrvatske zajednice. Radosni smo jer radovi na građevinskom objektu napreduju kako je planirano – do konca godine Hrvatska kuća će biti pod krovom, a kroz nekoliko idućih mjeseci, vjerujemo, dovršena!

Međutim, slučajni prolaznik i nepoznavatelj prilika naše zajednice neće uočiti da se iza uspješno vođene izgradnje ovog objekta kriju mjeseci kompleksnih procedura, koje smo bili u stanju realizirati zahvaljujući podršci Vlade Republike Hrvatske i predsjednika **Andreja Plenkovića** koji su prepoznali prioritetnu važnost ovog kapitalnog projekta. A većinu ovih procedura izvršili su i dalje izvršavaju djelatnici Ureda HNV-a, uz svoj nemali opseg ostalih poslova. Približujući se koncu godine i promatrajući pretvaranje donedavnog sna u javu prisjećamo se ovom prigodom, u kratkim crticama, svega dosad učinjenog.

Nakon odluke Vlade Republike Hrvatske i potpisivanja ugovora sa Središnjim državnim uredom za Hrvate izvan Republike Hrvatske HNV je pristupio, 2019. godine, izradi projektne i natječajne dokumentacije za izgradnju Hrvatske kuće koja je završena polovicom srpnja 2020. godine.

U fazi pripreme za izgradnju bilo je potrebno provesti geodetske pripremne radove, preparcelaciju katastarske čestice za gradnju i procjenu dubine podzemnih voda. Poslovi su zahtijevali hitne reakcije zbog rokova dobivanja pojedinih rješenja i dozvola, što se uspjelo završiti zahvaljujući na vrijeme poduzetim urgencijama i kontinuiranim zahtjevima prema institucijama. To je sve za posljednju imalo to da je zahtjev za izdavanje građevinske

dozvole predan 30. studenog 2020. godine, a isti je odobren 19. veljače 2021. godine.

Uslijedilo je pokretanje postupka javne nabave za I. fazu izgradnje (podrumske prostorije i stavljanje prve ploče – 296,2 m²) što je zahtijevalo određene pripreme – izmjenu financijskog plana, registraciju na Portalu javnih nabava, imenovanje natječajne komisije, specifikaciju troškova i sl. Javna nabava je objavljena 30. ožujka 2021. godine, a završena je 29. travnja dodjelom ugovora izvođaču *Expres-servis* d. o. o. koje se pokazalo kao pouzdano i odgovorno građevinsko poduzeće. Također, osigurani su nadzor izgradnje i plan preventivnih mjera te koordinator za sigurnost, a s izvođačima su potpisani ugovori. Osim toga, izvršeno je iskolčenje terena, pribavljeno je rješenje o kućnom broju, učinjene su prijave građevinskoj inspekciji i inspekciji rada, poslan je zahtjev za zauzimanje javne površine i prijavljeno je gradilište – sve ukupno bilo je neophodno pribaviti 30 dozvola. Izgradnja

kuće započela je 15. lipnja 2021. godine, a svakodnevno su praćeni izvješća koordinatora za sigurnost i realizacija plana izgradnje.

U kolovozu 2021. raspisana je i druga javna nabava za II. fazu izgradnje (druge dvije etaže s krovom – 1043,14 m²) koja je okončana 10. rujna 2021. odlukom o dodjeli ugovora izvođaču radova, a prethodile su joj iste radnje kao u prvoj javnoj nabavi te su nanovo osigurani nadzor izgradnje, koordinator sigurnosti, prijavljeno je gradilište i dr.

Do konca godine planiran je završetak prvih dviju faza radova što znači da će Hrvatska kuća biti pod krovom, a u idućoj godini nastavljaju se završni građevinski i instalaterski radovi, dizajn interijera, završni interijerski radovi, stolarski

radovi u interijeru, opremanje objekta namještajem te uređenje dvorišta i uličnog prostora.

Unatoč svim izazovima povećanja cijena i nedostatka građevinskog materijala na tržištu te složenim procedurama ishodovanja potrebnih dozvola i uvjeta za gradnju, cijeli je proces urađen prema planiranoj vremenskoj dinamici. Zahvalni Vladi Republike Hrvatske i Središnjem državnom uredu za Hrvate izvan Republike Hrvatske na povjerenju, providnosti na vođenju, vijećnicima na podršci i zajednici na pomoći, čvrsto vjerujemo kako će, ako se ovako nastavi, krovna institucija do kraja mandata IV. saziva HNV-a imati ne samo krov, već i širom otvorena vrata za svakog čiji je cilj dobro naše hrvatske zajednice.

Jasna Vojnić, predsjednica HNV-a

Donacija cjelovitoj nastavi na hrvatskom jeziku

Niti je prvi, a neće biti ni posljednji puta

»Dijete je ovdje – dijete je u Zagrebu. Ostali elementi nisu baš usporedivi i upravo radi toga želimo pomoći. Da djeci u nastavi na hrvatskom jeziku dignemo kvalitetu i uvjete na bolji nivo«, kaže Zlatko Stić

Donaciju vrijednu 12.000 eura osigurale su 32 srednje škole i četiri učenička doma iz Hrvatske. Namijenjena je ova donacija učenicima cjelovite nastave na hrvatskom jeziku, a uručili su je ravnatelji jedanaest škola u okviru trodnevnog posjeta hrvatskoj zajednici u Srbiji od 9. do 11. prosinca. Ravnatelji su donijeli 35 tablet računala, 130 lektirnih naslova za osnovnu školu i 388 udžbenika koji će pomoći i unaprijediti rad i nastavu osobito u srednjim školama.

Jedanaest ravnatelja, predvođeni ravnateljem Prirodoslovne škole *Vladimira Preloga* **Zlatkom Stićem**, posjetili su Monoštor i Suboticu.

Neusporedivi uvjeti rada

»Svi darovani udžbenici su novi i upravo radi toga je ovo bio još zahtjevniji posao, jer niti jedan udžbenik nismo imali na lageru nego smo nabavljali nove. Ovo je samo produžetak suradnje za koju se nadam da će se

i nastaviti, a sva donirana sredstva obuhvaćena su kurikulumnom reformom i vjerujemo kako će biti od pomoći« kaže Zlatko Stić, ističući kako je ovo peta akcija u posljednjih sedam godina.

Na upit mogu li se uvjeti u obrazovanju usporediti u Hrvatskoj i Vojvodini Stić je rekao:

»Usporediv je osnovni element obrazovanja – dijete. Dijete je ovdje – dijete je u Zagrebu. Ostali elementi nisu baš usporedivi i upravo radi toga želimo pomoći. Da djeci u nastavi na hrvatskom jeziku dignemo kvalitetu i uvjete na bolji nivo«.

U tome da su uvjeti neusporedivi složio se i ravnatelj Prehrambeno-tehnološke škole iz Zagreba **Josip Šestak**, koji je rekao:

»Prvi puta sam u Subotici i oduševljen sam ljudima, ali isto tako sam iznenađen u kako teškoj situaciji živite i u kakvim uvjetima djeca rade u školama. Mi iz zagrebačke perspektive, gdje imamo dobre uvjete, nemamo uvijek najbolje vidike. Kada vidimo već našu Slavoniju,

a napose situaciju kod vas, onda postanemo svjesni što mi sve imamo», kaže Šestak i dodaje: »Neizmjerno je važno pomagati svoj narod. Osjećam se tako da imam obvezu pomoći ljudima i djeci ovdje u Vojvodini. Iskreno, nisam niti znao kakva je situacija kod vas u obrazovanju i kako se do svega teško dolazi. To nama nisu neki veliki izdaci. Već smo se dogovorili kako ćemo sljedećeg puta donirati projektore. Kada sam vidio da u školama nema projektor... To je kod nas pomoćno sredstvo. Mi imamo pogodnosti i kod udžbenika, jer ih našoj djeci financira Grad Zagreb. Sada kada sam vidio koliko su ljudi zbog svega darovanog zahvalni i koliko im znači, onda sam još sretniji da smo mogli pomoći.«

Poticaaj za dalje

U akciju prikupljanja udžbenika, osobito za Srednju medicinsku školu, uključila se i Škola za primalje iz Zagreba koja u svom sastavu ima i učenički dom. Ravnateljica ove

škole **Maja Feil-Ostojić** kaže kako su se uključili u ovu akciju prikupljanja udžbenika, ali da bi ujedno voljela i uspostaviti neku suradnju. »Budući da mi u sklopu škole imamo i učenički dom, možemo učenike iz Vojvodine i ugostiti. Voljela bih da uspostavimo suradnju te da učenici mogu posjećivati jedni druge. Moram reći kako smo iznenađeni u kojim uvjetima se radi ovdje. U Zagrebu smo u jednoj sredini i nekada ne vidimo što se drugdje događa. U sklopu škole i doma imamo djecu iz cijele Hrvatske, pa su nam možda pred očima širi vidici, ali nismo bili svjesni kakvo je stanje ovdje. Ovo nas je osvijestilo i dalo novi zadatak da trebamo pomoći još više. Zadivilo me je koliko ljudi i s kojom ljubavlju ulažu i rade na očuvanju identiteta. Smatram da smo dužni pomoći i podržati taj trud«, kaže Feil-Ostojić.

Dobiveni darovi uručeni su profesorima i učenicima u OŠ 22. oktobar u Monoštoru, koju su ravnatelj i obišli, te u prostorijama Hrvatskog nacionalnog vijeća školama s teritorija Subotice, čemu je prethodio zajednički sastanak svih ravnatelja iz Hrvatske i čelnika HNV-a.

»Raduje nas što se naše obrazovanje kontinuirano unaprjeđuje, no, još više nas raduje kada se iza toga krije mjesec dana akcije trideset ravnatelja srednjih škola i učeničkih domova iz Hrvatske. Osjetljivost koju pojedinci i institucije iz Hrvatske iskazuju prema nama i našoj djeci daje nam snagu da premostimo sve izazove, a susreti s njima uvijek izrode novim idejama«, kazala je predsjednica HNV-a **Jasna Vojnić**.

Pomoć učenicima, ali i profesorima

Koliko ova i slične donacije znače u konkretnom radu potvrdila je profesorica hrvatskog jezika i književnosti u OŠ **Matko Vuković**, te profesorica filozofije u Gimnaziji **Svetozar Marković Mirjana Crnković-Horvat**.

»I sama sam bila učenica Gimnazije na hrvatskom jeziku i znam kako je bilo teško učiti bez udžbenika. Mislim da naši donatori nisu svjesni koliko će pomoći učenicima, ali i profesorima. Kada su u pitanju tableti, ovo suvremeno doba to zaista traži. Na internetu je sada dostu-

pan materijal, koji je, ono što je nama profesorima bitno, kvalitetan, a ono što je učenicima bitno: u isto vrijeme i zanimljiv. Osobito sam zahvalna na lektirama. Meni kao nastavnici hrvatskog jezika je to velika pomoć, jer nemamo dovoljan broj lektirnih naslova na hrvatskom jeziku. Knjižnice su nam poprilično osiromašene i tom donacijom sam oduševljena», kaže Crnković-Horvat.

Zahvalama se pridružila i predstavnica OŠ *Matija Gubec* iz Tavankute **Biljana Vojnić Hajduk**, koja predaje matematiku i tehniku i tehnologiju u spomenutoj školi:

»Naša škola je ovoga puta dobila tablete i to će nam pomoći ne samo u sklopu predmeta tehnika i tehnologija nego će ih moći koristiti i kolege iz drugih predmeta, što za kvizove, radionice i pregledanje sadržaja na internetu«, kaže Vojnić Hajduk i pojašnjava kako je nove generacije učenika lakše privući putem tehnologije i motivirati ih za dodatni rad.

»Naša škola dobila je deset tableta i to će biti korisno pomoćno sredstvo za naše učenike koji pohađaju cjelovitu nastavu na hrvatskom jeziku, a to su učenici petog i trećeg razreda«, kazala je ravnateljica škole u Monoštoru **Marija Mrgić**.

Gosti iz Hrvatske ovom prilikom obišli su Suboticu i njene znamenitosti, te prisustvovali godišnjem koncertu folklornog odjela HKC-a *Bunjevačko kolo* koji ih je sve oduševio, te su i po pitanju ovog kulturnog dijela započeli razgovori oko buduće suradnje.

Valja se podsjetiti kako je ravnatelj Zlatko Stić već u nekoliko navrata organizirao donacije za učenike, od udžbenika do kulturnog programa, te stipendije za studente iz Vojvodine. Po njegovim riječima u ovu akciju se uključio i Središnji državni ured za Hrvate izvan RH, koji je pokrio putne troškove kako bi ravnatelji mogli posjetiti Vojvodinu i donijeti ovu hvale vrijednu donaciju.

Ž. V.

Donatori

Srednje škole i učenički domovi koji su se uključili i osigurali donaciju su: XIII. gimnazija, Zagreb; Športska gimnazija, Zagreb; XVI. gimnazija, Zagreb; Srednja škola *Dugo Selo*, Dugo Selo; X. gimnazija *Ivan Supek*, Zagreb; Srednja škola *Ivanec*, Ivanec; I. gimnazija, Zagreb; Srednja škola *Zvane Črnje*, Rovinj; Srednja škola *Jelkovec*, Sesvete; Učenički dom *Ivana Mažuranića*, Zagreb; Srednja škola *Jastrebarsko*, Jaska; Ekonomsko-birotehnička i trgovinska škola *Zadar*, Zadar; Prirodoslovna škola *Vladimira Preloga*, Zagreb; V. gimnazija, Zagreb; Učenički dom *Dora Pejačević*, Zagreb; Učenički dom *Novi Zagreb*, Zagreb; Srednja škola *Vrbovec*, Vrbovec; Srednja škola *Čakovec*, Čakovec; Škola za medicinske sestre *Mlinarska*, Zagreb; Škola za medicinske sestre *Vinogradska*, Zagreb; Medicinska škola *Ante Kuzmanića*, Zadar; Prehrambeno-tehnološka škola, Zagreb; Učenički dom *Marije Jambrišak*, Zagreb; Škola za primalje, Zagreb; Obrtnička i industrijska graditeljska škola, Zagreb; Hotelijersko-turistička škola u Zagrebu; Industrijska strojarska škola, Zagreb; Škola za grafiku, dizajn i medijsku produkciju, Zagreb; Škola za montažu instalacija i metalnih konstrukcija, Zagreb; Graditeljska tehnička škola, Zagreb; I. tehnička škola *Tesla*, Zagreb; Obrtnička škola za osobne usluge, Zagreb; Strukovna škola *Eugena Kumičića*, Rovinj; XV. gimnazija, Zagreb; Škola za medicinske sestre *Vrapče*, Zagreb i Srednja škola – Centar za odgoj i obrazovanje, Zagreb.

Zajednica protjeranih Hrvata iz Srijema, Bačke i Banata

Tražimo pravdu za ubijene vojvođanske Hrvate

U povodu održane komemoracije obitelji Zec, Zajednica protjeranih Hrvata iz Srijema, Bačke i Banata podsjetila je danas na civilne žrtve među vojvođanskim Hrvatima počinjene u razdoblju srpske agresije na Hrvatsku, upozorivši kako su te žrtve do danas u javnosti prešućene.

»Moramo se podsjetiti da su za vrijeme srpske agresije na Hrvatsku i na području Srbije, gdje nije bilo rata, ubijane i cijele obitelji samo zato što su hrvatske nacionalnosti«, ističe se u priopćenju Zajednice. Kao primjer navode obitelji Oskomić i Matijević iz Kukujevaca, te slučaj dvojice braće iz obitelji Abjanović iz Morovića, odvedenih u nepoznato u službenom vozilu JNA u pratnji uniformiranih osoba 1991., od kada im se, kako navode, gubi svaki trag.

Ističu i kako je među ubijenim članovima obitelji Matijević i maloljetno dijete **Franjo Matijević**, čije je tijelo, zajedno s onim njegovih roditelja, ekshumirano 30. travnja 1998. iz masovne grobnice u selu Mohovo u blizini Iloka u Hrvatskoj, oko 35 kilometara od Kukujevaca. »Maloljetni Franjo pronađen je s rukama vezanim žicom na leđima. Prilikom identifikacije je utvrđeno da je ubijen iz lovačke puške, i to iz neposredne blizine«, stoji u priopćenju.

U Srbiji ni nakon tridesetak godina od tih ubojstava nema nigdje nikakvog spomen-obilježja za zločine počinjene nad Hrvatima u Vojvodini tijekom 1990-ih, a svaki uloženi napor Zajednice protjeranih Hrvata iz Srijema, Bačke i Banata u proteklih 30 godina da se po tom pitanju nešto promijeni i konkretno učini, ne dovodi do rješenja, dodaje se.

Napominju kako među mještanima hrvatske nacionalnosti u mjestima gdje su počinjeni zločini i provođeno etnički motivirano nasilje još živi strah zbog tragedije srijemskih Hrvata iz 1990-ih, ali i od odmazde u slučaju da se javno postavi spomen-obilježje u znak sjećanja na to teško razdoblje, dok istodobno uporno izostaje konkretna podrška dosadašnjih predstavnika vlasti RH, te volja da se riješe te nepravde nanesene vojvođanskim Hrvatima.

»Spominjati žrtve samo jedne strane i pritom optuživački upirati prstom u nju, dok se istovremeno prešućuju žrtve zločina druge strane kao i bol nanijeta obitelji ubijenih, dovodi do pitanja zar životi ubijenih, nestalih Hrvata iz Hrvatske i iz Vojvodine tijekom 1990-ih ne vrijede baš ništa, čak i ako je među ubijenima dijete«, upozoravaju iz Zajednice.

Prigodom 30. obljetnice Zajednice protjeranih Hrvata iz Srijema, Bačke i Banata koja se obilježava ove godine, od mjerodavnih institucija u Srbiji i Hrvatskoj traže da se to ispravi, »da se da prostora u javnosti žrtvama među vojvođanskim Hrvatima iz tog razdoblja, da se krivci sankcioniraju, da se nestali pronađu, da pravda napokon

bude zadovoljena, jer obitelji nestalih i ubijenih to zaslužuju.«

H. R.

Seminar o perspektivama manjinskih medija

Hrvatska udruga novinara *Cro news* organizira dva seminara s temom perspektiva i razvoja manjinskih medija u Srbiji te unaprjeđenja njihovih profesionalnih standarda. Seminar će prvo biti održan u ponedjeljak, 20. prosinca, u Subotici, u prostorijama Hrvatskog nacionalnog vijeća, a potom u četvrtak, 23. prosinca, u Novom Sadu, u vjeronaučnoj dvorani župne crkve Imena Marijinog (Katolička porta 3). Početak oba seminara je u 18 sati.

Predavači su: predsjednica HNV-a **Jasna Vojnić, Kalman Kuntić** iz Pokrajinskog tajništva za kulturu, javno informiranje i odnose s vjerskim zajednicama, novinar-snimatelj RTV Vojvodine i dopisnik HINA-e **Josip Stantić** i glavna i odgovorna urednica tjednika *Hrvatska riječ* **Zlata Vasiljević**.

Seminar u Subotici se organizira uz potporu Pokrajinskog tajništva za kulturu, javno informiranje i odnose s vjerskim zajednicama, a seminar u Novom Sadu uz potporu Pokrajinskog tajništva za obrazovanje, propise, upravu i nacionalne manjine – nacionalne zajednice.

ISPRAVKA

U prošlom broju tjednika (broj 973) u tekstu naslovljenom »Strategije razbijanja najjače u Srbiji« (stranica 10) u kojem se govori o Forumu hrvatskih manjina, održanom u Zagrebu, objavili smo nepotpunu informaciju. Naime, u ime Hrvata iz Srbije, (osim u tekstu navedenih **Darka Baštovanovića** i **Tomislava Žigmanova** koji su sudjelovali *online*), na Forumu su i uživo bili prisutni predstavnici udruge Hrvatski kulturni centar iz Novog Sada, kojega su predstavljali mr. **Jasna M. Čordaš**, predsjednica HKC NS-a i član **Dražen Deranja**.

U dopisu kojega su nam predstavnici HKC NS poslali, navodi se i kako je Jasna M. Čordaš tom prigodom dala izjavu za HRT, koja je emitirana u emisiji *Globalna Hrvatska*, u ponedjeljak, 13. prosinca, a na samom skupu se obratio gospodin Deranja, koji je govorio o stanju Hrvata u Srbiji, ukazujući i na to da se Hrvati polako nalaze i na funkcijama u pokrajinskoj, lokalnoj vlasti, da se u škole uvodi Hrvatski jezik s elementima nacionalne kulture, da se radi na otvaranju katedre za hrvatski jezik pri Filozofskom fakultetu u Novom Sadu itd.

Ispričavamo se navedenim članovima HKC NS-a i čitateljima.

Efektivnost koju je teško mjeriti

Od ukupno 115 aktivnosti realizirano je 51% (59), 37% (43) su realizirane djelomično, a 11% aktivnosti (13) nije realizirano. Kada je riječ o rezultatima, po pitanju efektivnosti je od 30 postavljenih Općih rezultata u potpunosti postignuto 13 rezultata, djelomično 9, a 8 nije ostvareno, navodi se u analizi uz napomenu da zbog nemjerljivih pokazatelja nije moguće u potpunosti procijeniti u kojoj su mjeri postignuti rezultati i ostvareni

U nastavku analize koju su u cilju procjene uspješnosti provođenja učinaka Akcijskog plana za ostvarivanje prava nacionalnih manjina u Ex-post analizi proveli dr. sc. **Aleksandra Vujić** i **Vladimir Vukićević**, po kriteriju efektivnosti su detaljno analizirane planirane aktivnosti jesu li bile relevantne i adekvatne za postizanje rezultata i kakav je napredak ostvaren.

U ranijem dijelu autori analize su ocijenili da je najveći dio strateških ciljeva »djelomično ostvaren«, a da su »u velikoj mjeri ciljevi ostvareni« samo u devetom i desetom poglavlju (od 11) koji se odnose na nacionalna vijeća nacionalnih manjina i ekonomski položaj nacionalnih manjina.

Problemi s indikatorima

Najveći dio Ex-post analize posvećen je detaljnom navođenju ostvarenosti aktivnosti i rezultata. »Aktivnosti su generalno vodile ka ostvarenju rezultata, ali između rezultata i aktivnosti često nije postojala dovoljno konkretna veza, te je ostalo nejasno koja je aktivnost relevantna za koji rezultat«, navodi se u analizi. Nadalje, navodi se kako su za svaku aktivnost bili postavljeni indikatori (pokazatelji) koji su, međutim, u najčešćem slučaju bili nemjerljivi i neprecizni.

Najviši nivo sistematičnosti i međusobne logičke povezanosti autori su uočili kod normativnih aktivnosti dok se u drugim aktivnostima uočava nedostatak logičkog slijeda i nedovoljna operacionalizacija rezultata. Na nivou aktivnosti Akcijski plan generalno odlikuje nejasan kriterij definiranja nivoa željene intervencije koje variraju od organiziranja okruglog stola do razmatranja promjene Ustava, navodi se u analizi.

Od ukupno 115 aktivnosti realizirano je 51% (59), 37% (43) su realizirane djelomično, a 11% aktivnosti (13) nije realizirano.

Kada je riječ o rezultatima, po pitanju efektivnosti je od 30 postavljenih Općih rezultata (u svih jedanaest poglavlja) u potpunosti postignuto 13 rezultata, djelomično 9, a 8 nije ostvareno, navodi se u analizi uz napomenu da zbog nemjerljivih pokazatelja nije moguće u potpunosti procijeniti u kojoj su mjeri postignuti rezultati i ostvareni.

Ostvarenost rezultata i aktivnosti

U poglavlju »osobni statusni položaj« rezultati su djelomično ostvareni usvajanjem, izmjenama i dopunama zakona i podzakonskog akta, čime su stvoreni uvjeti za unos podataka o nacionalnoj pripadnosti u matičnu knjigu rođenih i unaprijeđeno je povezivanje posebnog biračkog popisa s jedinstvenim biračkim popisom. Time je omogućeno slobodno izražavanje nacionalnog identiteta na dobrovoljnoj osnovi. Međutim, rezultat koji se tiče prikupljanja podataka o broju pripadnika nacionalnih manjina radi praćenja i analize stupnja ostvarivanja manjinskih prava nije ostvaren. Preporuka je da se postave početne, prijelazne i krajnje vrijednosti na osnovu kojih bi se pratilo kretanje statističkih podataka i da se pokazatelji dodatno preciziraju kako bi bili mjerljivi.

U poglavlju »zabrana diskriminacije«, među aktivnostima koje se ne mogu smatrati realiziranim je »suzbijanje govora mržnje u medijima i na socijalnim mrežama«. U analizi se navodi kako niti jedan pokazatelj ove aktivnosti nije ispunjen – ne postoje informacije o broju poduzetih mjera za sprječavanje širenja govora mržnje, niti o broju priloga u medijima u kojima se osuđuje govor mržnje kao ni o nezavisnim analizama i studijama kojima se potvrđuje da je smanjen broj slučajeva širenja govora mržnje. Također ne postoje precizne informacije niti u kojoj je mjeri očuvan nivo dostignutih ljudskih i manjinskih prava i osigurano ostvarivanje prava i sloboda pripadnika nacionalnih manjina. Preporuka je, kao i u prethodnom poglavlju, da se definiraju vrijednosti i preciziraju indikatori.

U području kulture aktivnosti se, iako se teško prate zbog nejasnosti i nepreciznosti pokazatelja, realiziraju na polju financiranja i sufinanciranja suvremenog stvaralaštva, ali se ne ostvaruje na polju zaštite kulturnog naslijeđa.

Što se tiče medija, navodi se kako je većina aktivnosti realizirana, ali je manje od polovice provedeno po planu i u predviđenom roku, dok dvije aktivnosti nisu realizirane. Rezultat je da su djelomično ispunjeni indikatori koji se odnose na dostupnost medijskih sadržaja u skladu s potrebama manjina i indikatori dovoljnog broja medijskih sadržaja na jezicima manjina na javnim medijskim servisima.

U pogledu slobode vjeroispovijesti konstatira se kako su rezultati postavljeni općenito, što u kombinaciji s uopćenim izvještavanjem otežava utvrđivanje ostvarenosti. U analizi se konstatira kako nije bilo značajnijeg napretka u ovom području (nije bilo promjene zakona), a što se tiče olakšanja pristupa nacionalnih manjina vjerskim obredima nije bilo pomaka, a i ne postoje podaci o svim crkvama i vjerskim zajednicama u kojima se koriste jezici svih nacionalnih manjina.

Od tri opća rezultata u pogledu upotrebe jezika i pisma navodi se kako je jedan ostvaren (upis osobnog imena u matične knjige), a drugi su ostvareni djelomično ili nije

moгуće utvrditi nivo realizacije (u pogledu fleksibilnog uvođenja jezika i pisma nacionalnih manjina u službenu upotrebu i razvoja višejezičnosti u AP Vojvodini). Što se tiče aktivnosti, od 14 planiranih sedam je provedeno, pet je realizirano djelomično dok dvije aktivnosti nisu realizirane, od kojih se jedna odnosi na »preispitivanje mreže sudova tako da se pripadnicima nacionalnih manjina unaprijedi pristup sudovima«.

U području obrazovanja svih 21 predviđenih aktivnosti se realiziraju, ali ne ispunjavaju u potpunosti postavljene indikatore i planiranu dinamiku, navodi se u analizi. Navodi se i kako su opći rezultati u ovom širokom području preširoko postavljeni i nisu postavljene polazne, prijelazne i ciljne vrijednosti te je teško donijeti zaključak u kojoj su mjeri ostvareni opći rezultati i indikatori.

Nepoznate polazne vrijednosti

U pogledu demokratske participacije jedan opći rezultat je djelomično ostvaren dok drugi nije. Naime, nije došlo

do promjene modela demokratske participacije niti do promjene u nivou zastupljenosti nacionalnih manjina u predstavničkim tijelima na republičkoj, pokrajinskoj i lokalnoj razini (opći rezultat 2). Jedino što je provedeno je izrada uporedno-pravne analize modela demokratske participacije u izbornom procesu u zemljama EU i regije, koji su preko odbora Vlade Srbije bili upućeni Akcijskoj grupi za reformu političkog sustava pri Narodnoj skupštini.

U poglavlju osam, koje se odnosi na odgovarajuću zastupljenost pripadnika nacionalnih manjina u javnom sektoru i javnim poduzećima, bila je predviđena 21 aktivnost. Usuglašeni su pojedini zakoni i drugi propisi kojima se

uređuje radno-pravni status i stvaraju mehanizmi za prikupljanje podataka o zastupljenosti manjina. Međutim, kako se navodi u analizi, nije moguće utvrditi je li uopće došlo do postupnog povećanja zastupljenosti manjina u javnoj upravi na svim razinama, jer nisu utvrđene polazne, prijelazne i konačne vrijednosti na osnovu kojih bi se moglo vršiti mjerenje postupnog povećanja zastupljenosti. Među ostalim, nije izrađen četverogodišnji plan zapošljavanja pripadnika nacionalnih manjina.

Što se tiče poglavlja devet, koje se odnosi na nacionalna vijeća nacionalnih manjina, opći rezultati su ostvareni usklađivanjem zakonodavnog okvira i osiguranjem sredstava.

U pogledu poboljšanja ekonomskog položaja pripadnika

manjinskih zajednica ostvaren je napredak, međutim predviđeni rezultati su postavljeni na uopćeni način s pokazateljima koji su teško mjerljivi što otežava i procjenu ostvarenosti rezultata. U analizi se navodi kako je »nesporno da su uloženi značajni napor unaprjeđenju ekonomskog položaja nerazvijenih regija«, međutim konkretan utjecaj ovih aktivnosti na ekonomski položaj nije moguće utvrditi jer su svi »programi usmjereni k općoj populaciji bez obzira na etničku pripadnost«.

Što se tiče posljednjeg poglavlja, međunarodne suradnje, opći rezultat je ostvaren, navodi se, jer je nastavljena aktivna međunarodna suradnja Srbije s Mađarskom, Hrvatskom, Rumunjskom i Sjevernom Makedonijom po pitanjima od značaja za nacionalne manjine, ali nisu potpisani novi bilateralni sporazumi. I u ovom poglavlju su indikatori nejasni, podaci o broju realiziranih aktivnosti ne postoje te je teško zaključiti jesu li aktivnosti ostvarene te je preporuka, kao i u drugim poglavljima, da se rezultati i indikatori preciziraju kako bi bili mjerljivi.

Priredila: J. D.

Tomislav Žigmanov, ravnatelj Zavoda za kulturu vojvođanskih Hrvata

Izgradnja trajnih sastavnica u kulturnim praksama

Intervju vodio: Davor Bašić Palković

Zavod za kulturu vojvođanskih Hrvata, jedina profesionalna ustanova kulture te manjinske zajednice u AP Vojvodini, djeluje nepunih dvanaest godina. Njezova temeljna misija je rad na očuvanju, unaprjeđenju i razvoju kulture vojvođanskih Hrvata. Početkom mjeseca na mjesto ravnatelja ZKVH-a imenovan je dosadašnji prvi čovjek te ustanove, profesor filozofije, književnik i publicist iz Subotice **Tomislav Žigmanov**, što je bio povod za intervju s njime.

► **Početkom mjeseca imenovani ste na mjesto ravnatelja ZKVH-a. Što su, u kratkih crtama, okosnice Vašega plana i programa za mandat u iduće četiri godine?**

Program rada i razvoja ZKVH-a za razdoblje od listopada 2021. do listopada 2025. godine mora pridonositi ostvarivanju od strane osnivača određene misije, koja se zrcali u radu na očuvanju i razvoju kulture Hrvata u Vojvodini u svoj njezinoj složenosti – u rasponu od tradicijske

Plan rada navezan je na započete aktivnosti ZKVH-a u proteklom razdoblju po kojima se u javnosti i prepoznajemo * Veliki broj pojedinaca okupljenih u suradničku mrežu Zavoda također govori u prilog razvijene i rasprostranjene susretljivosti među znanstvenicima, od kojih su neki i najizvrsniji u svojim područjima * Kao posljedice koronakrize u kulturi smanjena je manifestativnost i javna percepcija kroz posjećenost, a osnažene su prakse u prostoru »tihog« rada

kulture pa do znanosti i najvišeg umjetničkog stvaralaštva. S druge strane, on će biti navezan na započete aktivnosti ZKVH-a u proteklom razdoblju po kojima se u javnosti i prepoznajemo: napose u onim segmentima djelovanja koji su ocijenjeni kako uspješnima tako i potrebnima na kulturnoj sceni Hrvata u Vojvodini – afirmacija i prezentacija cjelovite kulturne scene, sadržaji vezani uz osnaživanje kulture sjećanja te izgradnja trajnih sastavnica u kulturnim praksama, kao što su knjižnica, arhiv ili procesi valorizacije. Naravno, program rada i razvoja koji sam iznio je djelomice i kreativno razumljen, to jest otvoreno je koncipiran, kako bi mogao pratiti i postojeće konstelacije na kulturnoj sceni hrvatske zajednice u Vojvodini, koja je još uvijek s jedne strane visoko neusustavljena, a s druge strane nema čvršću i postojanu vremensku dinamiku pulsiranja.

► **Postupak izbora ravnatelja ZKVH-a pratilo je priopćenje za javnost Demokratske zajednice Hrvata o navodnim nezakonitostima u tom postupku. Također, nakon Vašeg imenovanja oglosio se Hrvatski demokratski forum, navodeći kako Vaše imenovanje smatra »krajnje problematičnim« kao i da Vas je Pokrajinska vlada reizabrala »pored jasno ustanovljenih protuzakonitosti i u proceduri izbora i u vođenju ustanove«. Kako komentirate ove navode?**

Odlukom Pokrajinske vlade od 1. prosinca 2021. godine, kojom sam imenovan za ravnatelja Zavoda za novo četverogodišnje mandatno razdoblje, još jednom su nedvosmisleno potvrđena ispravnost nastojanja, privrženost procedurama i usklađenost djelovanja sa zakonskim propisima ključnih institucija hrvatske zajednice u Srbiji. Upravni odbor, na čelu sa **Željkom Šeremešićem**, ovaj proces vodio je odgovorno te tako još jednom posvjedočio da odbor čine ljudi od integriteta, ljudi kojima je nekakva namjera zloupotrebe daleka i strana. I postupak Hrvatskog nacionalnog vijeća – davanje mišljenja u postupku izbora ravnatelja ZKVH-a – također je potvrdio ono što se o radu njegova IV. saziva predobro zna: ne postoji ni sumnja u legalnost njegova djelovanja. Rezultat glasovanja isto je znakovit – od 26 vijećnika koji su pristupili glasovanju, 23 je bilo »za« moj izbor za ravnatelja. Pri tomu, oba ova tijela bila su izložena nesvakidašnjim smetnjama u radu – lažno ih se optuživalo da djeluju »protuzakonito« te da donose moguće »ništavne« odluke od strane onih koji kulturi, ukoliko je uopće konzumiraju, prilaze samo ukoliko ima zakuska nakon priredbe. Isto je pratila i začudna podrška medija u Subotici, tradicionalno nenaklonjenih Hrvatima, što je dodatno otežavalo upravljanje i vođenje procesa izbora ravnatelja. I na sam dan donošenja odluke pisalo se paušalno i netočno onima koji odlučuju s ciljem da se izborni proces dovede u pitanje ili dodatno kompromitira! Na žalost, ponovno izne-

nađuje i skrivena »stručna« potpora te nevidljive tuzemne i inozemne mentorske ruke, kojima je nanošenje štete i unošenje nemira u hrvatsku zajednicu temeljna misija. Naravno, i ovoga puta – treba to otvoreno reći – razlog ove hajke sadržan je u osobi novog/starog ravnatelja – u meni samome. Htjelo se »slučaj Tomislava Žigmanova« neka-ko opet napraviti. No »slučaj Tomislava Žigmanova« nije mogao biti, jer slučaja ni ovoga puta jednostavno nije bilo.

► **Okosnica djelovanja ZKVH-a je u području znanosti. Za ovih, nepunih 12 godina rada inicirali ste i organizirali istraživanja, čiji su rezultati prezentirani u monografijama, knjigama i časopisima, poglavito u nakladi ili sunakladi Zavoda, ali i kroz izlaganja na znanstvenim i stručnim skupovima. Jedna od platformi za plasman tih sadržaja je i Godišnjak za znanstvena istraživanja kojega ste pokrenuli. Koji su ključni izazovi na ovom planu, recimo ima li hrvatska zajednica dovoljno kadrovskih resursa – stručnjaka u području znanosti?**

Prema ostvarenim rezultatima, odgovor na Vaše pitanje je pozitivan. No, valja znati kako je u suvremenom hrvatskom kulturnom prostoru u Vojvodini segment u kojemu se situira znanost vjerojatno najslabije razvijen. Razloge tomu treba tražiti, čini se, s jedne strane u odsustvu primjerenoga institucionalnog okvira – on nije naslijeđen u povijesti niti se, pak, uspjelo u sadašnjosti to sukladno do kraja ustrojiti, a s druge strane u slabo povezanoj i unutar sebe nedovoljno integriranoj znanstvenoj eliti. To je, među ostalim, imalo za posljedicu da su povijest i sadašnjost vojvođanskih Hrvata bili raritetni predmeti znanstvenoga tematiziranja te da su one još uvijek nedovoljno istražene (npr. niti jedan segment društvenoga i kulturnoga života Hrvata u Vojvodini – od politike preko književnosti do tradicijske kulture – nije cjelovito znanstveno obrađen!), a kamoli temeljitije valorizirane. Istina, koncem devedesetih godina XX. stoljeća imamo prva ozbiljnija nastojanja na tomu planu, prije svega, osnutkom i djelovanjem Hrvatskoga akademskoga društva u Subotici, oko kojeg se okuplja i znanstvena elita te se čine naponi na produkciji aktivnosti u području znanosti (predavanja, tribine, skupovi, pa čak i istraživanja te, nakon provedbe, i objavljivanje znanstvenih uradaka). Njihova nastojanja, čini se, vrhune u projektu *Leksikon podunavskih Hrvata – Bunjevaca i Šokaca*. Jedna od izravnih posljedica rada na *Leksikonu* jest i naglo povećanje interesa za povijest bačkih Hrvata, napose kod jednoga broja mlađih istraživača (**Mario Bara, Krešimir Bušić, Robert Skenderović, Petar Vuković**...). Na temelju takvoga naslijeđa i stanja u suvremenosti, ZKVH počeo je 2009. izdavati Godišnjak za znanstvena istraživanja, s ciljem programskoga okupljanja znanstvene eli-

te, zatim njihovoga uključivanja u planski pristup novim istraživanjima povijesti i sadašnjosti Hrvata u Vojvodini te sustavnoj javnoj prezentaciji njihovih rezultata. Objavljeni sadržaji u Godišnjaku i naznačeni uređivački koncept posljedica su, najčešće, planskog djelovanja Zavoda u području znanosti. Ono je, naime, od početka nastojalo uračunavati okupljanje oko programskih aktivnosti Zavoda predstavnika znanstvene elite, koji su do sada u svojem znanstvenom i/ili istraživačkom radu već očitovali interes za pitanja Hrvata u Vojvodini, zatim njihovo plansko uključivanje u nova, pokrenuta istraživanja povijesti i sadašnjosti Hrvata u Vojvodini te postupno radno povezivanje u realizaciji znanstvenih istraživanja, uz stalno uključivanje znanstvenika najmlađih naraštaja, čiji se rezultati onda publiciraju (i) u Godišnjaku. Na taj način, vjerujemo, u prostoru kulturnih praksi vojvođanskih Hrvata područje znanosti postalo je ne samo vidljivije nego je dobilo i vlastitu čvršću kadrovsku profilaciju, a broj i vrsta objavljenoga sadržaja uvećala su znanja o Hrvatima u Vojvodini, budući da je jedan značajan broj radnji donosio znanstvene novume. To je pridonijelo da se na sadržaje koji su objavljeni u prvih 10 godina referiralo i u znanstvenoj periodici u Hrvatskoj i Srbiji te da je povećan interes u tim znanstvenim zajednicama za teme vojvođanskih Hrvata.

► **Koliko se po ovom pitanju možete osloniti na znanstvenike iz institucija u matičnoj Hrvatskoj ili domicilnoj Srbiji, postoji li kod njih interes i susretljivost za ove teme? Spomenimo tu i desetak sporazuma o međunarodnoj suradnji koje je ZKVH-a potpisao sa znanstvenim i visokoškolskim institucijama iz Hrvatske i Mađarske...**

Od osnutka Zavod je radio i na senzibiliranju znanstvenih i visokoškolskih ustanova u Hrvatskoj i Mađarskoj te pojedinaca s ciljem da se uspostave i razviju programi znanstvenih istraživanja, što je efektirano s, kako ste i naveli, desetak sporazuma o međunarodnoj suradnji s najrespektabilnijim institucijama u ovim državama, kao što je Hrvatski institut za povijest, Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu, Institut društvenih znanosti Ivo Pilar ili Znanstveni zavod Hrvata u Mađarskoj. I veliki broj pojedinaca okupljenih u suradničku mrežu Zavoda također govori u prilog razvijene i rasprostranjene susretljivosti među znanstvenicima, od kojih su neki i najizvrsniji u svojim područjima. Najbolji pokazatelj toga jesu broj i vrsta objavljenih znanstvenih publikacija te prilozi u Godišnjaku za znanstvena istraživanja. Moramo, na žalost, konstatirati kako u Srbiji Hrvati još uvijek nemaju svoju katedru na kojoj bi bili u mogućnosti sami sebe tematizirati. Tim prije, jer je broj onih znanstvenika u Srbiji koji bez ideologijskih okvira elaboriraju Hrvate neznatan.

► **Zavod se bavi i digitalizacijom arhivske, knjižnične i muzejske građe Hrvata u Vojvodini, a rezultati toga dostupni su na internetskoj stranici ustanove. Isto tako, tu je i srodni web projekt – »Topoteka Baština Hrvata u Srbiji«. Kažite nam više o tome, daljnji planovi...?**

Kulturna baština Hrvata u Vojvodini kada je riječ o tiskovinama (knjige, časopisi, novine...) je prebogata, no ona

je visoko nedostupna. Posljedica je to činjenice što hrvatska zajednica u Srbiji nema svoju Zavičajnu knjižnicu s cjelokupnom građom, a što je posljedica činjenice da su začetke iste spalili mađarski okupatori 1941. a rastakale komunističke vlasti koje su nastupile nakon 1944. godine. Osnutkom Zavičajne knjižnice *Biblioteka Croatica* tu prazninu mukotrpno nadomještavamo zahvaljujući kolegici **Katarini Čeliković**, a digitalizacijom nedostupnih tiskovina, skupa s našim brojnim partnerima, činimo ih trajno vidljivima. »Topoteka« je pak otvoreni koncept prikupljanja različite arhivske građe mahom iz privatnih zbirki s ciljem da se ista primjereno dokumentira, opiše i prezentira u jednom novom, virtualnom svijetu. Prvi rezultati napora na ovom planu koji vodi kolega **Josip Bako** i više su nego fantastični.

► **Jedan od projekata ZKVH-a je i Katalog nematerijalne baštine Hrvata u Vojvodini/Srbiji, s ciljem njezine trajne zaštite, upisa u Registar kulturnih dobara Republike Srbije i potencijalni upis na UNESCO-ovu listu. Dokle se s time stiglo, poznato je da se radi na upisu Dužijance u Registar kulturnih dobara Republike Srbije, i koji su općenito ključni izazovi na tom polju?**

I tu smo programsku liniju otvorili, i to prvi u Srbiji uopće. Na tragu praksi u ovom području u Hrvatskoj istu smo prenijeli i ovdje te učinili prve korake – napravili smo registar svega što spada u nematerijalnu kulturnu baštinu, no isti još nije i primjereno obrađen. Razočarani smo djelovanjem srbijanskih institucija koje su pozvane raditi na tome, jer ne samo da ništa nisu učinile već kontinuirano rade da se nematerijalna kulturna baština Hrvata u Srbiji otuđi. Brine također i odsustvo ozbiljnijeg i djelatnijeg interesa mjerodavnih tijela iz Hrvatske, osim kada je u pitanju očuvanje ikavskih govora čemu smo svjedočili ove godine. Podsjećam da je bunjevački govor uvršten na Listu zaštićenih nematerijalnih kulturnih dobara Hrvatske, što je važan čin pomoći bunjevačkom govoru i svim Bunjevcima u Hrvatskoj i inozemstvu. Vjerujemo, zahvaljujući velikom zalaganju Zavoda i suradnji s Institutom za hrvatski jezik i jezikoslovlje.

► **Dosta pozornosti polažete i na književnost. U Zavodu postoji spomenuta Biblioteka Croatica, pokrenuli ste časopis Nova riječ, pratite knjišku produkciju i na tom tragu ste ustanovili tri književne nagrade, objavili ste samostalno ili u sunakladi izabrana/sabrana djela pojedinih autora. Kažite nam više o ovim nastojanjima?**

Izuzmu li se mali pasaži u *Novoj riječi*, Zavod ne objavljuje recentnu književnu produkciju hrvatskih književnika iz Vojvodine, budući da je to misija naklade NIU *Hrvatske riječ* i cijele plejade udruga kulture, već nastoji raditi na kritičkom iščitavanju i prikazivanju kako književne baštine tako i aktualne književne produkcije, istu valorizirati ne samo kroz dodjeljivanje nagrada za pjesništvo i prozu već i kroz stalna povijesno-kritička tematiziranja, te objavljivati kapitalna djela – od koncepta sabranih djela najvažnijih književnih osobnosti do objave vrijednih neobjavljenih djela. Ciljevi takvog djelovanja su jasni – sumarno prikazivati i podvlačiti crte, budući da tako što nedostaje u našoj knji-

ževnosti, koja je svladana objavom književnih djela.

► **Tu su dakako i druge umjetničke grane, poput likovne umjetnosti i glazbe, na čemu ste, organiziranjem izložaba i objavom monografija, te putem koncerata i objave CD-ova, do sada također radili. Što tu planirate u budućnosti?**

Nastavit ćemo djelovati u navedenim pravcima i kada je riječ o povijesti i sadašnjosti likovne umjetnosti i glazbe. I u ovim područjima je baština relativno bogata, postoji razvijena ali disperzirana umjetnička praksa, no manje je stručnjaka za ova područja kulturnog stvaralaštva te je teže detaljnije planirati djelovanje.

► **Temeljna misija ZKVH-a je rad na očuvanju, unaprjeđenju i razvoju kulture vojvođanskih Hrvata. Budući da Zavod ima troje stalno uposlenih, od kojih se jedna osoba bavi administracijom, što se pokazalo u praksi, je li moguće obavljati tu misiju s postojećim resursima? Kako odgovarate na navedene izazove?**

U ZKVH-u su trenutačno uposlene samo tri osobe: osim ravnatelja, jedna radi na poslovima administrativno-poslovnog tajnika, arhivista i urednika web portala, a druga na poslovima menadžera kulturnih projekata i programa, suradnje s udrugama te bibliografskim i knjižničarskim poslovima. Nove uposlene osobe trebale bi biti, s jedne strane, u funkciji rasterećenja postojećih radnih obveza i stručnije profilacije istih, ali s druge strane i u funkciji pokrivanja onih područja rada ZKVH-a koja su se do sada osiguravala suradnjom s vanjskim suradnicima (npr. savjetnik za glazbu, zatim za likovne umjetnosti, koordinator znanstvenih istraživanja...). Pri tomu, valjalo bi voditi računa o teritorijalnoj dislokaciji pojedinih jedinica (npr. radna jedinica sa smještajem u Srijemu, Somboru i/ili jugozapadnoj Bačkoj). Ovdje ukazujem na to da će ovaj dio izravno ovisiti o količini financijskih sredstava koje će ZKVH imati na raspolaganju, prije svega iz proračuna različitih razina državne uprave Srbije. Tim prije, jer proračunska sredstva za rad Zavoda nisu se mijenjala 10 godina.

► **Osnovno, redovito financiranje Zavoda ide preko suosnivača ustanove – AP Vojvodine, što je oko 10 milijuna dinara godišnje. Sredstva za pojedine projekte ostvarujete i preko natječaja u Srbiji, te preko javnih poziva državnih tijela u Hrvatskoj. Jesu li navedena sredstva dovoljna za kvalitetan rad ustanove i projekte koje realizirate?**

Osiguramo dodatno još oko 20 posto sredstava putem javnih natječaja ili prodajom usluga i robe na tržištu. S tom količinom novca realiziramo, siguran sam, toliko koliko druge slične institucije ne ostvare s dvostruko više sredstava.

► **Imali ste i projekte, poput izložbe *Slikom zajedno*, s drugim zavodima za kulturu nacionalnih manjina u**

Vojvodini. Kako ocjenjujete tu suradnju i planirate li neke nove zajedničke projekte?

Naše prakse u interkulturalnom povezivanju su stalne. Pogledajte časopis *Novu riječ* – nema broja bez sadržaja koji nije vezan za književnost naroda s kojim živimo. Pročitajte i sadržaje u Godišnjaku – hrvatske sastavnice mjesne povijesti i sadašnjosti najčešće se motre i tumače kroz užljubljenost u šire društvene i kulturne kontekste. S drugim zavodima, osim uspješno realizirane izložbe mladih likovnih umjetnika, upravo radimo na jednom glazbenoj priredbi, koja će biti održana u okviru programa Europske prijestolnice kulture u Novom Sadu sljedeće godine.

► **Kroz različite projekte Zavod trajno bilježi kulturne proizvode i fenomene iz povijesti, ali i sadašnjosti vojvođanskih Hrvata. Kako, u tom smislu, gledate na budućnost – hoće li novi naraštaji pokazati interes za to, hoće li im ta građa biti zanimljiva?**

Vjerujem da hoće! Mi nastojimo djelovati i putem suvremenih sredstava kako to rade i koje koriste druge slične ustanove, što držimo za garanciju uspješnosti i glede dugotrajnosti onoga što činimo.

► **Kako ocjenjujete kulturne prilike u vojvođanskim Hrvata u vremenu koronakrize? Hoće li i kakve posljedice ova kriza, koja traje već skoro dvije godine, imati po ovaj kulturni prostor?**

Veoma su slične kao i u područjima drugih kulturnih krugova – smanjena je manifestativnost i javna percepcija kroz posjećenost, a osnažene su prakse u prostoru »tihog« rada, pa je broj kulturnih proizvoda povećan. Također, učinjeni su iskoraci u prezentaciji kulturnih priredaba i događaja na društvenim mrežama, prije svega na Facebooku i Youtube kanalu, no oslabljeni su kulturni kontakti i osiromašena razmjena kulturnih dobara. No, kultura nije stala – ona je živa, prilagodljiva svakom vremenu. Takva je bila, takva jest a takva će i ostati.

Muzej seljačkih buna

Burna prošlost zagorskih seljaka

Muzej seljačkih buna u Gornjoj Stubici smješten je u baroknom dvorcu obitelji Oršić iz 18. stoljeća. Muzej sustavno sabire, nabavlja, čuva, istražuje, održava, sređuje i dokumentira te proučava, stručno i znanstveno obrađuje i publicira muzejske građe o povijesti i kulturi Hrvatskog zagorja. Naglasak stalnog postava muzeja je na Seljačkoj buni iz 1573. godine

Muzej seljačkih buna osnovan je u povodu obilježavanja 400. godišnjice velike Seljačke bune iz 1573. godine. U Gornjoj Stubici, smješten je u baroknom dvorcu obitelji **Oršić** iz 18. stoljeća. Na mjestu srednjovjekovne utvrde dao ga je sagraditi grof **Krsto Oršić** i supruga **Josipa**, rođena **Zichy**, 1756. godine. Posjetitelji se mogu pobliže upoznati s povijesnim, društvenim i kulturnim zbivanjima na prostoru Hrvatskog zagorja od srednjeg vijeka do sredine 19. stoljeća, saznati tko je bio **Matija Gubec** i kako je izgledala borba za ukidanje kmetstva, te pobliže upoznati burnu prošlost zagorskih seljaka. U sklopu dvorca može se razgledati i kapela sv. Ivana Ksaverskog, a posjetitelji se mogu spustiti i u stari vinski podrum te kušati kvalitetna domaća vina. Jedna od glavnih atrakcija Gornje Stubice jest i 400 godina stara Gupčeva lipa koja je danas zaštićeni spomenik prirode.

O Muzeju seljačkih buna razgovarali smo s voditeljicom ovog muzeja **Vlatkom Filipčić-Maligec**, koja radi u Muzejima Hrvatskog zagorja od 1995. godine. Diplomirana je povjesničarka, muzejska savjetnica, koautorica stalnog postava Muzeja seljačkih buna i autorica više izložaba različite tematike. Područje njenoga interesa je prikaz povijesti u muzejima, Hrvatski narodni preporod, povijest kulture i povijest žena. Aktivno sudjeluje u radu udruge *Kliofest*, koja se bavi popularizacijom povijesne znanosti.

Muzej u dvorcu obitelji Oršić

Baroknji dvorac obitelji Oršić sagrađen je u obliku slova L, a bočno krilo nekada se nastavljalo na utvrdu Samci iz 15. stoljeća čiji su ostaci i danas vidljivi ispred dvorca. Dvorac je oštećen u potresu 1880. godine, a tijekom obnove je na zapadnom pročelju dograđen klasicistički trijem s dorskim stupovima i timpanom. Dvorac je bio u vlasništvu obitelji Oršić do 1924. godine, kada ga je kupila gornjostubička seljačka zadruga, a dio prostorija je od 1945. do 1970. služio kao osnovna škola. Njime se koristila i seljačka zadruga. Nakon 1924. dvorac je nazivan Gupčevim domom, iako sa Seljačkom bunom nije imao izravne veze. Dvorac je oštećen u savezničkom bombardiranju na kraju Drugog svjetskog rata.

U dvorcu je sačuvana kapela s iluzionističkim freskama, alegorijskim prikazom četiri kontinenta i oslikani barokni oltar s prizorima iz života svetog **Franje Ksaverskoga**, koji pripadaju u sam vrh baroknog slikarstva i pripisuju se poznatome majstoru **Antonu Lerchingeru**.

Dvorac je okružen dekorativnim vrtom, a okolni je prostor pejzažni perivoj s domaćim i egzotičnim biljnim vrstama u kojemu je smješten i spomenik Seljačkoj buni i Matiji Gupcu. U kapeli dvorca i nekadašnjoj sakristiji postavljena je stalna izložba sakralne umjetnosti Hrvatskog zagorja.

»Muzej seljačkih buna otvoren je za javnost 1973. godine u povodu 400. obljetnice velike hrvatsko-slovenske Seljačke bune. Muzej je otvorio tadašnji jugoslavenski predsjednik **Josip Broz Tito**. Istovremeno je otkriven i monumentalni spomenik Seljačkoj buni i Matiji Gupcu, rad kipara **Antuna Augustinčića**. Inicijativa za osnivanje muzeja potekla je s lokalne razine, a prihvaćena je od tadašnjeg republičkog vodstva. Odbor za proslavu je krajem šezdesetih i početkom sedamdesetih godina 20. stoljeća organizirao potpunu obnovu dvorca Oršić. Obnovu dvorca vodio je arhitekt **Julije de Luca**, a uređenje perivoja arhitekt **Dragutin Kiš**. Od 1993. godine Muzej djeluje kao jedna od pet ustrojbenih jedinica Muzeja Hrvatskog zagorja. Rad Muzeja sada financira Ministarstvo kulture i medija«, kaže Vlatka Filipčić-Maligec i naglašava kako Muzej seljačkih buna kao svoju misiju ima poticanje socijalne pravde, a muzej sustavno sabire, nabavlja, čuva, istražuje, održava, sređuje i dokumentira te proučava, stručno i znanstveno obrađuje i publicira muzejske građe o povijesti i kulturi Hrvatskog zagorja.

Seljačka buna i Hrvatski narodni preporod

Vlatka Filipčić-Maligec kaže kako se u ovome muzeju, uz stalni postav, u autentičnim prostorima kapele mogu razgledati i stalne izložbe o sakralnoj baštini Hrvatskog zagorja te o vinogradarstvu, vinarstvu i podrumarstvu u

Zagorju, u autentičnom podrumu dvorca. U sklopu dvorca je i ugostiteljski objekt. Vlatka Filipčić-Maligec objašnjava i što su dijelovi stalnog postava muzeja.

»Novi, drugi stalni postav Muzeja otvoren je 2002. godine. U prvoj prostoriji postava ispričana je priča o obitelji Oršić, čiji su članovi sagradili dvorac na mjestu starije srednjovjekovne utvrde. Postav kronološki prati razvoj feudalizma u Hrvatskom zagorju od prvog pisanog spomena Zagorja do ukidanja feudalnih odnosa 1848. godine. Naglasak je na Seljačkoj buni iz 1573. godine. Postav posebno prikazuje i Hrvatski narodni preporod, vrijeme u kojem Zagorje postaje društveno i kulturno središte Hrvatske. Zahvaljujući europskim fondovima, na Spomeniku je moguće doživjeti video mapping *Gubec teatar*, u kojem likovi sa Spomenika oživljavaju i pričaju priču o Buni putem žive slike, glazbe i ulomaka iz književnosti«, kaže Vlatka Filipčić-Maligec i navodi kako ovaj muzej or-

ganizira i povremene izložbe, radionice i razna događanja.

»Muzej nekoliko puta godišnje organizira izložbe, posvećene različitim temama vezanim uz Seljačku buni i Hrvatsko zagorje. Ovoga mjeseca otvorit ćemo izložbu 'Gubec – razbojnik ili velikan', koja će problematizirati naše današnje viđenje Gupca i same Bune. U Muzeju se redovito organiziraju i različite radionice, čiji je intenzitet trenutno malo smanjila pandemija. Svake godine organizira se 'Ljeto u dvorcu Oršić' s koncertima i kazališnim predstavama, a tijekom godine se organiziraju i različita druga događanja.«

Zvonko Sarić

Mjesec »darodavalaca«

Čudan je ovaj 12. mjesec godine, iz više razloga. Prije svega, službeno je počela zima. »Puna snijega, puna leda, došla nam je zima nova«, glasi početak pjesmice iz dječje poučne slikovnice *S ujkom Palićem od siječnja do prosinca*, koju sam dobio na dar od mojih roditelja na neki »praznik darova« u siječnju.

U to doba sam već znao čitati, ne samo mađarski nego i hrvatski, a zbog novine *Politika* i serije crtića o Paji Patku i ćirilicu, jer je otac i te novine svakodnevno kupovao. Ova poučna slikovnica je zapravo djelimično bila dvojezična-latinična, izdana je u Sarajevu, sadržavala je dvanaest slika, a ispod slika potpis: siječanj – januar itd. Zašto je ovo bitno? Prvi put sam se susreo s nazivima mjeseca koji nisu bili univerzalni nego posebni. Kao dječak pokušao sam protumačiti što prosinac može značiti, odakle potječe taj naziv? Krenuo sam od riječi »prošiti«. Budući da je zima, siromašniji ljudi prose bogatije za hranu, za ogrjev... da bi preživjeli do proljeća. Naravno, bio sam pod utjecajem narodnih bajki (koje sam jako volio čitati). Time je završeno i moje dječje etimološko istraživanje, sve nedavno. Kada sam bio dijete, u prosincu je prvo dolazio Mikulaš, sa svojim pratiocem Krampusom. Ako sam bio dobro dijete (jer sam bio prilično živahan), uvijek sam strepio hoću li od Mikulaša dobiti darove ili od Krampusa virgač. Redovito sam očistio cipele i stavio ih između dva prozorska okna i jedva sam čekao jutro da vidim što ću dobiti. Tu sam mogao imati pet-šest godina i još nisam išao u školu. Kad sam malo odrastao i »obrazovao se«, više nisam čistio cipele, a darove sam uredno dobijao od roditelja, ali i od bake, obično gurable i jednu pomarandžu. Poslije Mikulaša dolazila je Jezuška, tj. Božić. Onda smo išli kod djeda i bake na večeru: grah i pečena riba, koju nisam jeo zbog kosti. Djed je redovito otpjevao jednu kratku božićnu pjesmicu i popio času bijelog vina, kojim je prije pijenja ugasio svijeću. Onda je u našu kuću stigao i Djed Mraz i stavio darove ispod okićenog bora. Ovo je razlog što sam ovaj mjesec, umjesto prosinca, nazvao mjesecom »darodavalaca«.

Svemoćni marketing

Danas znam da je Mikulaš zapravo češko-slovačko ime za njemačkog Sv. Nikolasa, mađarskog szent Mi-

klósa ili hrvatskog sv. Nikole. U Slovačkoj čak postoji grad nekadašnjeg županijskog sjedišta: do 1952. godine Liptovsky (Svätý) Mikuláš (mađ. Liptószentmiklós; njem. Liptau-Sankt-Nikolaus), meni je ovo mjesto bilo poznato po posebnoj vrsti mekog ovčijeg sira: liptauera (liptói túró). Mikulaša s bijelom bradom i crvenim ogrtačem,

Grb grada Liptovsky (Svätý) Mikuláš

koji je na teritorij nekadašnje Ugarske došao iz njemačkih zemalja, sustigla je globalizacija. Naime, u anglosaksonskoj kulturi (naročito u SAD) postao je Santa Claus (kod nas Djed Božićnjak, srpski: Božić Bata; u Njemačkoj Weihnachtsmann – Božićni čovjek), koji na Božić donosi djeci darove, živi na Sjevernom polu i svojim sanjkama, koje vuku devet irvasa, na božićnu večer obleti cijeli globus i djeci donosi darove koje stavlja u cipele ili čarape, a ponekad ulazi kroz dimnjak. Sve ove priče, zapravo, vezuju se uz legende o svetom Nikoli. U skandinavskim zemljama, u dalekoj Laponiji, živi Jolupukki, koji je zapravo sjeverni Mikulaš. U Sovjetskom Savezu poslije revolucije

Ded Moroz (Djed Mraz) je potisnuo sv. Nikolaja, zaštitnika Moskve i Rusije, i za Novu godinu je donosio darove. Iz ovog kratkog prikaza logično je da je cijeli prosinac u suštini mjesec raznih mikulaša, tj. »darodonositelja«. Apropos, pogledao sam etimologiju riječi prosinac. Riječ je o mjesecu u kojem se više »prosi«, to jest moli, što je bilo povezano s adventskim običajima.

Naši lokalni darodonositelji

Više puta sam se bunio zbog izraza koji se sve češće čuje u našim medijima, npr.: »Beograd dobija metro ili najveću kliniku u zemlji itd.«. Pravilno bi bilo: »U Beogradu počinje izgradnja metroa ili najveće klinike u našoj zemlji«. Ovim se sugerira da, zahvaljujući mudrom rukovodstvu (-voditelju), dobijamo specifične darove koje (možda) nismo ni zaslužili. Kao da je država jedan Djed Božićnjak ili Mikulaš. Koliko ja znam, mi smo na demokratskim izborima ovlastili Vladu, predsjednika države da s našim uplatama poreza, dažbina najbolje gazduju za dobrobit svijeta nas. Znači, oni nam ništa ne daruju! Na koncu, mi Subotičani trebamo jednog dana dobiti novo kazalište? Bar 10% smo mi direktno platili! U međuvremenu – kupujte. Sada su rasprodaje na kraju godine i nude se veliki božićni popusti!

Ring na raskrižju

Onaj idilični jednosatni zimski piknik na raskrižju kod hotela *Patria*, spomenut u prošlom broju *Hrvatske riječi*, pretvorio se prošle subote u teatar apsurd. Za isto vrijeme tjedan dana kasnije – što će reći u subotu, 11. prosinca – izdogađalo se toliko toga da je naknadno brujanje javnosti nadjačalo sam prosvjed na kom se okupio značajno manji broj ljudi, po procjeni dolje potpisanoga između 100 i 150 osoba, uključujući i novinare i one koji su se tamo zatekli s dronovima, kamerama i fotoaparatom.

Foto: Magločistač

Ta malena skupina ljudi, koja bi stala u tri-četiri autobusa gradskog prijevoza, ovoga puta došla je znatno organiziranije: već na samom početku prosvjeda na sve četiri strane raskrižja razvila je transparente s porukama ekološkog sadržaja na tri jezika i dva pisma. Kako se tjedan ranije sve odvijalo u tišini, monotoniju su razbili »ručni razglasik« s već uobičajenim repertoarom autora i pjesama u ovakvim prilikama. »Piknik« po kiši – koja je, kao naručena, upravo tada počela padati – počeo je i ovoga puta uz sliku od onoga prethodnog: nekoliko automobila, kamiona i autobusa iz svih pravaca ponovno strpljivo čekaju da sudionike prosvjeda prođe inat na određeno vrijeme. Bar je tako djelovalo.

Nije, međutim, prošlo ni desetak minuta, a na bedeme od transparenata počelo se nasrtati s raznih strana: vozač iz pravca Pošte pokušao je nastaviti vožnju u pravcu Palića, ali je nakon kraće prepirke okrenuo auto i otišao; dvojac s beogradskim i novosadskim oznakama iz pravca Palića – uz verbalne prijetnje »Novosađanke« da će nekoga pregaziti – pod svaku je cijenu htio skrenuti na Senčanski put i nastaviti vožnju. Nije uspio. Vozač bečkih oznaka iz Ulice Đure Đakovića htio je skrenuti na Beogradski put i nakon žustre rasprave dodao gas i pješačkom stazom nastavio do autobusnog stajališta kod hrvatskog konzulata. Uspio je. Za sve to vrijeme malobrojna skupina ljudi kreće se u ringu na raskrižju (kog je sama napravila) poput mravi, formirajući grupe dovoljne da na jednom punktu blokira sve nervoznije vozače.

Negdje pri kraju prosvjeda pojavljuje se osoba s oznakom »press« na odjeći i s ljestvama u rukama, penje se

na njih i – kako mu megafon nije radio – počinje glasan govor kog ubrzo pretvara u neku vrstu »uličnog parlamenta«: priča o *Rio Tintu*, **Vučiću**, **Đilasu** i studentima, svako malo tražeći od zatečenih i znatiželjnih slušatelja da se drekom »hoćemo« ili »nećemo« izjasne o određenom pitanju. I dok su se prisutni zabavljali, pitajući se za motive većini nepoznatog da im istodobno drži predavanje i propituje ih, na uglu Ulice Đure Đakovića opet gužva: auto starješine hrama Svetog Vaznesenja Gospodnjeg **Dragana Stokina** okruženo prosvjednicima. Tih nekoliko minuta međusobnih uvreda i prijetnji s raskrižja kod *Patrije* odzvanjalo je ovih dana po cijelom gradu, ali i državi, proizvodeći salve komentara, ali i hrpu pitanja.

Što je, primjerice, motiviralo gradonačelnika **Stevana Bakića** da, stajući u obranu prava kretanja Dragana Stokina, u svom priopćenju sudionike prosvjeda – svoje sugrađane – krsti kao »najgore među nama«, etiketirajući ih kao »ostrašćene i agresivne«? Zašto se s istim žarom nije obratio policiji u slučaju rušenja čarde na privatnom imanju u Selevenjskoj šumi iza kojega stoje neskriveni ksenofobni motivi vijećnika Saveza vojvođanskih Mađara u Skupštini grada? Ili: ima li veze njegov poziv »nadležnim organima« da »istraže sve okolnosti i podnesu prekršajne i kaznene prijave protiv odgovornih osoba« s onima koje su već stigle na adrese pojedinih sudionika prosvjeda, među njima i urednika portala *Subotičke.rs* **Branka Žujovića**? Zbog čega se gradonačelnik i tim povodom nije javno oglašio i obratio »nadležnim organima«, objašnjavajući im da novinari na prosvjedu mogu mnogo bolje odraditi svoj posao nego li da, recimo, sjede u studiju neke televizije, broje prisutne i komentiraju ono što kamera snima? Pitanja, naravno, ima i za policiju. Jedno od njih je zašto su prekršajne prijave poslali selektivno, a ne protiv svih sudionika koji su se 4. prosinca zatekli na prosvjedu? Ili možda još rade na utvrđivanju identiteta, pa će prijave stići naknadno? Ako su već uspješno identificirali nekolicinu sudionika, znači li to da policija – koje, inače, nema da osigura skup od potencijalnih incidenata – svojim postupcima novinarima jasno stavlja do znanja da im na takvim događanjima nije mjesto?

Konačno, i jedno pitanje na koje se nazire i odgovor: ako je predsjednik države naložio policiji, a preko nje i svim ostalim institucijama i službama, da puste ljude »da se iziže«; ako je te iste ljude poslušao i dobrim dijelom udovoljio njihovim zahtjevima, ako ih u posljednjim nastupima ne naziva ni »ološem« ni »najgorim među nama«... zašto ga, onda, gradonačelnik i policija ne slušaju? Odgovor bi za njih mogao biti čak i opravdavajući: navikli su da je predsjednik uvijek dva koraka ispred njih. Ali ne i da mijenja smjer.

Z. R.

U najavi novi cestovni granični prijelaz Jamena – Račinovci

Pogodnosti za pogranična područja

»Nama i našim susjedima pružit će se velike prilike u smislu ostvarivanja zajedničke suradnje, prekograničnih projekata, od kojih bi obje strane trebale imati koristi. Iako je za sada sve u početnoj fazi, smatram da će granični prijelaz uskoro biti otvoren i siguran sam da će to puno značiti za naše selo i za njegov razvoj«, istaknuo je predsjednik Mjesne zajednice Jamena Božo Simić

Koncem kolovoza ove godine u šidskoj općini završena je izgradnja ceste Jamena – Račinovci. Time su, prema riječima predsjednika Pokrajinske vlade **Igora Mirovića**, stvoreni uvjeti za još jedan granični prijelaz s Hrvatskom, što će posebno značiti građanima koji žele izbjeći gužvu na graničnom prijelazu Batrovci. Radovi izgradnje puta u dužini od tri kilometra obuhvatili su pripreme i zemljane radove, kolovoznu konstrukciju, odvodnjavanje, postavljanje prometnih znakova, oznaka na kolovozu, prometne opreme. Radove je financirala je Uprava za kapitalna ulaganja Vlade Autonorne Pokrajine Vojvodine i Općina Šid u ukupnom iznosu oko 175 milijuna dinara. Otvaranjem novog cestovnog graničnog prijelaza nakon tri desetljeća oživjela bi se komunikacija među pograničnim područjima.

Nada u gospodarski razvoj sela

Mještani Jamene trenutno moraju putovati 80 kilometara preko graničnog prijelaza Batrovci da bi došli do susjednih mjesta u Hrvatskoj. Otvaranjem graničnog prijelaza prema Hrvatskoj duljina ceste bi bila četiri kilometra. Također, završetkom ovog puta skratit će se i put do Bosne i Hercegovine, s kojom se Jamena graniči s južne strane, do koje mještani ovog sela sada mogu doći skelom preko Save. Kako je prilikom otvaranja puta izjavio Mirović, očekivanja su da će već iduće godine biti izgrađen novi granični prijelaz između Srbije i Hrvatske.

Osim rasterećenja prometa na graničnom prijelazu Batrovci, veliki značaj otvaranja novog graničnog prijelaza se ogleda i u oživljavanju kako Jamene, tako i susjednih sela u Hrvatskoj. U prilog tome govori i činjenica da je u Jameni, pored postojeće gospodarske zone Adaševci, planirana dvostrana gospodarska zona, upravo u dijelu puta Jamena – Račinovci. U novoj radnoj zoni bit će mjesta i za proizvodne i za uslužne djelatnosti, kao i djelatnosti u funkciji putne i prometne infrastrukture.

»Uskoro bi u Jameni trebala biti otvorena tvornica organske hrane. Osim mogućnosti zapošljavanja naših mještana, tvornica ima mogućnost izvoza u Europsku uniju i izgradnja ove ceste će i u tom smislu puno značiti. Nama i našim susjedima pružit će se velike prilike u smislu ostvarivanja zajedničke suradnje, prekograničnih projekata, od kojih bi obje strane trebale imati koristi. Iako je za sada sve u početnoj fazi, smatram da će granični prijelaz uskoro biti otvoren i siguran sam da će to puno značiti za naše selo i za njegov razvoj«, istaknuo je predsjednik Mjesne zajednice Jamena **Božo Simić**.

Kraći put do susjeda

Otvaranje novog cestovnog graničnog prijelaza čekaju i mještani Jamene. Kako tijekom razgovora navode, veliki broj njih ima rodbinu i prijatelje s druge strane granice, do kojih sada mogu doći samo preko graničnog prijelaza Batrovci – Bajakovo.

»Dok nisu postojale granice, selo je bolje živjelo. Bilo je razmjene robe, trgovali smo, surađivali i njegovali dobre odnose. Sada, ako želimo ići u Hrvatsku, moramo prijeći oko 80 kilometara. Nekada je kroz naše selo išao autobus za Hrvatsku, a sada je to sve obustavljeno. Ova cesta će ponovno povezati dvije države, vezu s našim susjedima, a nadamo se da će autobusna linija biti ponovo uspostavljena. Važno je da su se stvari počele mijenjati na bolje i da postoji nada da naše selo više neće biti izolirano«, kaže mještalinin Jamene **Milenko Jović**.

»Sigurno je da će nam ova nova cesta puno značiti«, navodi mještanka **Vukica Krstić** i dodaje: »Bilo nam je puno bolje dok nisu postojale granice. Mogli smo brže do rodbine i prijatelja, ali smo i kupovali jedni od drugih svinje i stoku i imali smo koristi od toga. Nadam se da će nakon otvaranja graničnog prijelaza suradnja biti još bolja i da će selo napredovati. Budući da smo na tromedi, s jedne strane nam je Bosna, a s druge Hrvatska, sigurna sam da će biti olakšana i razmjena roba baš kao što je bilo nekada«.

Otvaranje novog prometnog koridora i omogućavanje protoka ljudi, robe i dobara, na koje se čekalo više desetljeća, imalo bi višestruke koristi za to područje, među

ostalima i poboljšanje cestovne infrastrukture. Mještani se nadaju da će otvaranjem novog graničnog prijelaza ljudi s obje strane granice imati koristi od toga, te da bi oživljavanje komunikacije između pograničnih područja za obje strane imalo niz prednosti.

S. D.

Krajem srpnja 2018. općine Drenovci i Šid potpisale su sporazum o pokretanju zajedničke inicijative za otvaranje graničnog prijelaza Račinovci – Jamena, kojim bi nakon tri desetljeća komunikacija između pograničnih područja ponovno oživjela. Navedeno je da je novi prijelaz važan zbog obostranog demografskog opstanka, poticanja ekonomskog razvoja i sigurnog reguliranja granica dviju država. Također, trebao bi znatno pridonijeti otvaranju zapadnog dijela Srbije i skratiti tamošnjim stanovnicima put do Brčkog, te da bi otvaranjem novog graničnog prijelaza veći dio putničkih vozila bio usmjeren upravo na njega i da bi rasteretio druge prijelaze, posebice Bajakovo.

Gostovanje petrovaradinskog HKPD-a *Jelačić*

Glazba od Dunava do Krka

» Još nam je živo u sjećanju naše gostovanje kod vas u Novom Sadu, Petrovaradinu i Srijemskoj Mitrovici, pa se radujemo da ćemo imati priliku ugostiti vas na našem Krku.»

To su riječi krčkoga biskupa mons. **Ivice Petanjka**, kojim je početkom prosinca u goste na Krk, središte drevne otočne biskupije kojom upravlja, u uzvratni posjet pozvao članove HKPD-a *Jelačić* iz Petrovaradina, sjećajući se svojega i hodočašća svojih vjernika u Srijem u listopadu 2018. godine. Ovaj dugo planirani, a više puta zbog pandemije otkazivani posjet konačno je organiziran od 9. do 12. prosinca.

U petak, 10. prosinca, klapa *Jelačić* nastupala je na programu *Dana bakalara* u hotelu *Malin* u Malinskoj, izazivajući oduševljenje gostiju. Središnji dio programa posjeta bila je animirana sveta misa u krčkoj katedrali Uznesenja Blažene Djevice Marije 11. prosinca. Po želji biskupa Petanjka, animirao ju je mješoviti zbor *Jelačića*, a misa je slavljena prvog dana trodnevnice uoči 101. obljetnice preminuća sluga Božjeg biskupa **Antuna Mahnića**. Nakon večernje mise, koju je predslavio biskup Petanjak, u katedrali je zbor, pod ravnanjem prof. **Vesne Kesić Krsmanović**, izveo prigodan jednosatni koncert. Za klavijaturama je bila **Vesna Šogorov Vučković**. Koncertu su nazočili mnogi vjernici i gosti s otoka Krka. Po završetku nastupa razmijenjeni su darovi, a Povijesno-istraživačka sekcija petrovaradinske hrvatske udruge svojim je domaćinima poklonila knjigu *Prvo hodočašće Hrvata u Lourdes*, koja govori o hodočašću koje je predvodio upravo biskup Mahnić.

Nakon koncerta druženje je nastavljeno u biskupskom ordinarijatu, uz pjesme iz Srijema i cijele Vojvodine. *Jela-*

čićeva klapa nastupala je uz klavirsku pratnju **Živana S. Popovića** i solista **Miloša Ristića**, **Velimira Matanovića**, **Miroslava Klačnj** i **Branislava Čorića**.

M. T.

Još jedan projekt hrvatske zajednice u Petrovaradinu

Nova ograda oko porte staromajurske crkve

Koncem studenog započeli su radovi obnove ograde oko crkve Uzvišenja svetoga Križa, koja se nalazi u Starom Majuru u Petrovaradinu. Riječ je o staroj i ruševnoj ogradi oko velike porte u kojoj se nalazi objekt crkve, župnog doma s vjeronaučnom dvoranom i kuće zvonara, a koja ima izlaz na dvije staromajurske ulice: Koste Nađa i Archiblda Reissa.

Na probleme koji se tiču porte staromajurske crkve ukazivao je dulje vrijeme župnik ove petrovaradinske župe **Ivan Rajković**.

»Ranije je naša porta služila prije svega kao prolaz susjedima iz dvije ulice na koje izlazi i kao igralište djeci iz okolnih ulica. Danas postoji veliki problem s dilerima i ovi-

»Osobito se zahvaljujem **Goranu Kauriću**, koji je svojim osobnim zalaganjem i upornošću dao ključni doprinos i učinio da se sve ovo dogodi još ove godine«, kaže Rajković.

»Zahvaljujući dogovoru koji sam postigao s gradonačelnikom Novog Sada Milošem Vučevićem osigurana su sredstva za ove radove, a otvorili smo skupa i pitanja rješavanja još nekoliko problema, napose glede stanja objekata od povijesnog značaja za hrvatsku zajednicu u Petrovaradinu. U suradnji sa Zavodom za zaštitu spomenika kulture grada Novog Sada radimo na osiguravanju sredstava i za njih«, kaže zamjenik pokrajinskog tajnika za kulturu, javno informiranje i odnose s vjerskim zajednicama Goran Kaurić.

snicima koji su se tu okupljali skoro svakodnevno, a jedan od njih je i preminuo u porti od predoziranja i pothlađivanja prije nekoliko godina. Postavio sam video-nadzor, pa se ta pojava smanjila, ali nije potpuno nestala«, kaže Rajković.

On navodi da se dolaskom pandemije, policijskim satom u vrijeme izvanrednog stanja te izgradnjom novih stambenih zgrada i doseljavanja novoga stanovništva u Petrovaradin crkvena porta pretvorila u park gdje ljudi puštaju pse bez povodca i korpe.

»Ponašanje pojedinih vlasnika pasa je bahato – oni su pujdali pse na djecu i zvonara kada im je prigovorio na ponašanje u porti. Zbog toga se pojavila potreba za zatvaranjem porte.«

Rajković kaže da je na susretu biskupa srijemskog **Đure Gašparovića** s gradonačelnikom Novog Sada **Milošem Vučevićem** među ostalim iznio i ovaj problem, te se zahvaljuje gradonačelniku i Zavodu za zaštitu spomenika kulture Novog Sada na početku radova na obnovi ograde.

Po planu Zavoda za zaštitu spomenika kulture grada Novog Sada, radovi bi trebali biti završeni do konca 2021. godine, a obuhvaćaju čišćenje i restauraciju ograde od kovanog željeza (glavni, prednji i zadnji ulaz), izradu i postavljanje novih kapija, betoniranje temeljne stope za kapiju, nadogradnju nedostajućih dijelova od kovanog željeza, obijanje stare žbuke sa stubova i parapeta ograde, restauraciju opeke i novo žbukanje.

Rajković dodaje i manje poznati podatak da se staromajurska crkva (izgrađena 1812. godine) i porta nalaze na prvom gorblju koje je nastalo kada su se ljudi počeli naseljavati izvan zidina Petrovaradinske tvrđave, u XVIII. stoljeću.

»Danas je na njemu ostao samo jedan spomenik, ali svakako treba imati poštovanja i obzira prema tome mjestu koje je stara nekropola ljudi koje je vrijeme zaboravilo a koji su osnovali i izgradili Petrovaradin kakav danas poznajemo«, dodao je on.

Marko Tucakov

Nova knjiga Stipana Jaramazovića

O gradnji tambura

Jedan od osnivača i počasni član Subotičkog tamburaškog orkestra **Stipan Jaramazović**, također i autor udžbenika/priručnika *Škola tambure*, pojedinačno za primu, basprimu, čelo, e-basprimu, kontru i za bas, kolekciju svojih autorskih djela nedavno je obogatio knjigom pod nazivom *Teoretska razmišljanja – O gradnji tambura*. Njena prva promocija održana je koncertom studenog u Novom Sadu, a subotička je predviđena za 20. prosinca.

Za tamburaše i majstore početnike

Stipan Jaramazović se temom gradnje tambure počeo baviti još 60-ih godina prošlog stoljeća i kako bi o tome saznao što više, puno vremena je provodio u radionicama priznatih vojvođanskih graditelja ovog instrumenta kojeg voli otkako zna za sebe, a svira više od šest desetljeća.

»Zanimalo me je kako je majstor pravi, zašto baš na takav način, i u to vrijeme sam dosta vremena provodio u radionici subotičkog izrađivača instrumenata **Béle Kud-**

Ovu knjigu namijenio sam majstorima početnicima, da manje lutaju, jer imao sam iskustva s nekolicinom njih koji su tek počinjali s ovim poslom da su im moje instrukcije bile jako dragocjene. No, prije svega, namijenio sam je tamburašima da bolje upoznaju ovaj instrument, kao i da se bolje mogu sporazumjeti s majstorima kad ga odnesu na neku intervenciju

lika. Kasnije, kad sam bio malo stariji, odlazio sam i u druge radionice – kod **Lajosa Bocána** u Sentu, **Stevana Belog** i **Josipa Geza** u Novi Sad. Svi su oni bili priznati graditelji tambure i bili su voljni pričati o tome kako i zašto tako rade, zašto je primjerice kobilica tu, a ne onamo. Budući da sam je i svirao, jako me je sve to zanimalo i želio sam zapravo ući u dušu tambure«, kaže Jaramazović.

Odlaskom u mirovinu i shvativši da o tome jako puno zna, počeo je svoja empirijska saznanja od majstora nadopunjavati teoretskim znanjem, a budući da je tijekom svojih studija imao fiziku, gdje se puno učilo o općim zakonitostima, i to svoje znanje usmjerio je u pravcu otkrivanja kako se one odnose na gradnju tambure.

»Tako sam počeo razmišljati da sve što znam stavim na papir i nastalo je prvih 50 stranica. Kada sam to početkom ove godine odnio izdavaču – Svjetskoj tamburaškoj asocijaciji, u Novi Sad, pokazali su zanimanje za ovu temu ali su tražili da je proširim makar za još toliko stranica, što sam i uradio do ljeta«, navodi on dodajući kome je namijenjena:

»Ovu knjigu namijenio sam majstorima početnicima, da manje lutaju, jer imao sam iskustva s nekolicinom njih koji su tek počinjali s ovim poslom da su im moje instrukcije bile jako dragocjene. No, prije svega, namijenio sam je tamburašima da bolje upoznaju ovaj instrument, kao i da se bolje mogu sporazumjeti s majstorima kad ga odnesu na neku intervenciju. Da ne bude primjerice 'Majstore, ugradi mi ton u tamburu', a budući da je to jako laički kazano i zapravo ništa ne znači, majstor ne zna što da radi pa il' pogodi što se očekuje od njega ili ne«.

Na pitanje postoji li već knjiga sličnog tipa, Stipan Jaramazović navodi onu pod nazivom *Tambura – definicija oblika i tehnologija izrade*, ističući da se za razliku od nje, njegova uopće ne bavi tehnologijom.

»Alati koji se koriste za gradnju tambure se veoma razvijaju i svjedok sam toga da ono što se nekad radilo ručno, mukotrpno, na jedan način, za to sad uzmete mali stroj i za čas posla odradite. Tako da se nisam uopće htio upuštati u taj dio tehnologije.«

O umijeću i majstorima gradnje tambure, Jaramazović kaže:

»Izrada tambure je prije svega umjetnički zanat zato što postoji jedan dio koji jako odskače od standardnog zanatskog pristupa, a to je prije svega uštimaivanje glasnjače (gornje ploče). Ako se ona ostavi da bude predebela ili pretanka, tambura neće dobro svirati. Znači, to je ta umjetnička nijansa, a onaj tko nema tu crtu da to dobro osjeti, taj neće napraviti dobru tamburu. Ima nekolicina mlađih majstora na ovim našim prostorima, međutim problem je što ne postoji kontinuitet gradnje tambure u smislu da mladi uče od malo starijih i iskusnih, jer mnogo je bolje kad se znanje prenosi od majstora na šegrtu. To nije tako već svi oni manje-više počinju od nule, uče na svojim greškama i treba dosta vremena dok se ne uhodaju. S druge strane, kod nas za to ne postoji oficijelna škola, već se obično izuči stolarski zanat pa se potom ide na neku vrstu specijalizacije/usavršavanja za ovaj posao. Danas graditelja tambura, osim u Subotici, ima u Srijemskoj Mitrovici, Zrenjaninu, Somboru, Bajmaku i drugim mjestima u Vojvodini, u Slavoniji ima jako puno mladih i relativno uspješnih majstora«.

O Svjetskoj tamburaškoj asocijaciji i sceni

Prva promocija knjige *Teoretska razmišljanja – O gradnji tambura* održana je 27. studenoga u svečanoj dvorani Rektorata Sveučilišta u Novom Sadu i to u okviru VI. Kongresa Svjetske tamburaške asocijacije. Osim iz Vojvodine, sudionici su bili iz Austrije, Slovenije, Hrvatske, BiH, Crne Gore, Makedonije, Bugarske, a na narednim kongresima očekuju se i oni iz Mađarske, Češke te Australije i SAD-a. Nakon promocije predstavljeno je više radova članova spomenute asocijacije, nakon čega je otvorena rasprava koja se većim dijelom odnosila na spomenutu Jaramazovićevu knjigu, tj. temu o gradnji tambura.

»Svjetska tamburaška asocijacija u svom interesiranju ima veoma širok spektar tamburaških tema – od samog sviranja tambure, njene izrade, obuke tamburaša, do marketinga tambure, tambure u medijima. Ove godine najviše je bilo riječi o dvije teme – jedna se naslanjala na

moj prošlogodišnji referat kada sam govorio o tome kako omasoviti i povećati prisustvo tamburaša. Tada sam inzistirao na tome da se tambura mora naći u medijima koji su dostupni mladima, jer ako je tamo nema, mladi se ni ne mogu zainteresirati za nju. Predložio sam da se ide u dva pravca: jedan prema resornom ministarstvu, koje je ove godine tamburašku praksu proglasilo nematerijalnim kulturnim naslijeđem u Srbiji, nakon kojeg se može ići prema UNESCO-u koji bi također to zaštitio. Na kongresu je zaključeno da na tome ne trebaju raditi države pojedinačno već da svaka od njih pripremi svoj koncept nematerijalnog naslijeđa i da se to objedinjeno uputi UNESCO-u. Drugi pravac je razgovor s urednicima medija i usvojeno je da se na tome radi do sljedećeg kongresa. Naime, raspoložem podatkom da je u okviru radijskih i televizijskih programa tamburaška glazba prisutna s manje od tri posto vremena«, navodi on.

Stipan Jaramazović na koncu iznosi saznanja o tamburaškoj sceni na našim prostorima, u okolnim zemljama te u svijetu:

»Po broju tamburaških ansambala/tamburaša, muzičkih događaja u okviru kojih se može čuti ova glazba, Srbija (Vojvodina) i Hrvatska (Slavonija) prednjače u odnosu na okolne zemlje. Na kongresu je gost bio poznati hrvatski televizijski voditelj **Branko**

Uvodić, koji je dobio nagradu za životno djelo za promociju tamburaške glazbe i koji je iznio podatak da u Hrvatskoj postoji oko 460 tamburaških sastava, što je ogroman broj. Za Vojvodinu ćemo tek početi 'snimati' tu scenu. To je taj komercijalno-kavanski dio, koji je prisutan i kojeg ima. Međutim, kad je riječ o velikim tamburaškim orkestrima, tu je situacija puno gora. U Subotici ih imamo svega dva – Subotički tamburaški orkestar i HGU *Festival bunjevački pisama*, i ima dva u Rumi – u okviru tamošnjeg HKPD-a *Matija Gubec* i TO *Branko Radičević*. U Hrvatskoj ih ima bar desetak, ako ne i više. Što se tiče tamburaša, u Austriji ih ima dosta koji su iselili iz bivše Jugoslavije, osnovali kulturno-umjetnička društva i u okviru folklora imaju tambure. Ima ih i u Americi, to su opet neki 'naši' (drugo-treće koljeno iseljenika), a također i u Australiji, ali oni još nisu u dovoljnoj mjeri inkorporirani u rad Svjetske tamburaške asocijacije«.

Što se tiče subotičke promocije, knjiga Stipana Jaramazovića *Teoretska razmišljanja – O gradnji tambura* bit će predstavljena u ponedjeljak, 20. prosinca, u čitaonici Gradske knjižnice, s početkom u 18 sati, kojom prilikom zainteresirani mogu kupiti spomenuto izdanje.

I. Petrekanić Sič

Četvrta generacija u istom poslu

»Od malena sam prošao sve dijelove posla, od otkupa stoke, posla u samoj klaonici, preradi, prodaji, pa do marketinga, te poznajem sve tajne ovog zanata«, kaže Marin Turkalj, koji nastavlja posao svog pradjeda

Obitelj **Turkalj** iz Monoštor mesarskim zanatom bavi se od 30-ih godina prošlog stoljeća. Službeno su obrt za klanje i preradu mesa registrirali 1947. godine, ali je i prije registriranja ovoga posla **Marin Turkalj** bio poznati predratni mesar u Monoštoru. Za ovaj posao zainteresirao se i njegov sin **Adam**, pa ga je otac poslao da izuči mesarski zanat. Sa suprugom **Mandom** Adam je otvorio svoju mesnicu, a nakon njih posao su preuzeli Adamov sin **Marin** i supruga **Marija**. Poslije Marinove smrti Marija je s nepunih 27 godina sama nastavila obiteljski posao.

Marija Turkalj bila je ne samo poznati i priznati poduzetnik već i osoba koja je pored obitelji i posla uspjela biti temeljom očuvanja identiteta Hrvata-Šokaca Monoštor kao predsjednica KUDH-a *Bodrog*.

Od početka rada obiteljska mesnica i klaonica nalaze se na istoj adresi, nekad Ulica Zelena danas Zabrebačka. Posao danas vodi Marijin sin **Marin** uz suprugu **Tatjanu**.

Ekonomist u mesarskom poslu

Marin je po obrazovanju ekonomist, ali mu nedostatak formalnog obrazovanja iz posla kojim se danas bavi nije prepreka.

»Od malena sam prošao sve dijelove posla, od otkupa stoke, posla u samoj klaonici, preradi, prodaji, pa do marketinga, te poznajem sve tajne ovog zanata. Poma-

že mi i supruga Tatjana. Tenutačno je 17 uposlenih. Oni su raspoređeni u klaonicu s pogonima za klanje, obradu i preradu mesa u Monoštoru, te u tri prodajna mjesta u kojima se prodaju isključivo naši proizvodi, i to u Monoštoru, Somboru i Kupusini. Uz to, opskrbljujemo i dvije veletrgovine. Nudimo i mogućnost uslužnog klanja i obrade, već po želji naručitelja. Sposobne i kvalitetne

Adam i Manda

radnike nije danas lako naći, naročito je teško zadržati ih duži period. Smatram da uposleni u Klaonici *Turkalj* imaju i više nego solidna primanja za današnje vrijeme. Uposlene smatram na neki način i članovima svoje obitelji, te smo spremni pomoći u svakoj prilici što znači i izvan posla«, kaže Marin.

Manjim proizvođačima, kao što je Klaonica *Turkalj*, danas su konkurencija veliki tržišni centri u kojima se nudi veliki asortiman, a kako kaže Marin protiv toga se bore kvalitetom svojih proizvoda.

»Kod većine proizvoda naše cijene su povoljnije, te se i u tom dijelu možemo nositi s velikim trgovinama. Ono po čemu smo prepoznati na tržištu su originalni proizvodi visoke kvalitete, izbalansirana cjenovna politika, što znači da imamo razumne cijene i za svačiji džep. Naravno, opet uz naznaku da je kvalitetan, originalan i tradicionalni

proizvod ono što Klaonicu *Turkalj* u mnogome razlikuje od drugih«, kaže Marin.

Za kvalitetan proizvod kvalitetna sirovina

Govoreći o planovima, Marin ističe nabavu suvremenijih strojeva, ali naglašava da i dalje ima poslova u kojima je ljudska ruka nezamjenjiva.

»Uz to, važna je i kvalitetna sirovina, i to u kontinuitetu. To znači da bi svinje i goveda koja dolaze u našu klaonicu trebali biti uzgajani u otvorenim uvjetima. Kao nekada, kada je stoka bila puštena u dijelove šume (žirovanje svinja) i u naša ravničarska prostranstva gdje nema oranica. Na ovakav način uzgajana stoka daje sasvim drukčiju kvalitetu krajnjeg proizvoda«, pojašnjava Marin.

Želja mu je na takav način uzgojiti svoju, crnu svinju *fajfericu*, te brendirati proizvode od nje. No, kaže da je danas to teško ostvariti.

»Kao prvo, nema zakonskih uvjeta, a nema izgleda ni volje ni ideje u tom pravcu, iako su ovo europski, da ne kažem svjetski trendovi. Smatram da bismo se u ovom slučaju trebali ugledati na Slavoniju, gdje je već uveliko zaživio uzgoj stoke na otvorenom i uzgoj starih vrsta. Hoću reći kako je veliki problem u poslu kvalitetna sirovina i kontinuitet proizvodnje«, kaže naš sugovornik koji ovaj posao ne gleda samo kao proizvodnju mesa i prerađevina već i kao proizvodnju vlastitih sirovina, čime bi zaokružio ciklus i na taj način stvorio svoj brend u ovoj branši.

Tu bi dobro došla pomoć države koja bi kroz poticaje i povoljne kredite trebala pomoći proizvođače koji su čuvari izvornosti, originalnosti i kvalitete. Marin *Turkalj* upisao se u Registar gospodarstvenika *Cro-Fonda*. Pozdravlja inicijativu da država Hrvatska pomogne gospodarstvenike iz hrvatske zajednice u Srbiji i dodaje da je to trebalo uraditi monogo ranije.

Ž. Šeremešić

Marija i Marin

Splitska predstava *Ženici* u Beogradu

BEOGRAD – HKD *Hrvatski kulturni centar Beograd* organizira gostovanje predstave *Ženici* splitske Kazališne družine *Ritam igre* u Beogradu. Predstava će biti igrana večeras (petak, 17. prosinca) u prostoru *Fondacije A. G. Matoš* (Studentski trg 10, treći kat) u Beogradu. Početak je u 19 sati.

Ženici su melodramska duodrama s elementima pučke komedije, a donosi životne priče dvaju gastarbajtera. Autor teksta je **Ilija Zovko**, a u predstavi glume **Ivan Baranović** i **Pere Eranović**, koji ujedno potpisuju i režiju.

Božićni koncert u Starčevu

STARČEVO – Udruga banatskih Hrvata priređuje božićni koncert sutra (subota, 18. prosinca) u crkvi sv. Mauricija, s početkom u 18 sati. U programu će nastupiti župni zbor župe Srca Isusova iz Tavankuta, **Milan Obradović** (bariton) i **Anastazija Živković** (klavir). Koncert su organizirali ZKVH i udruga mladih *Hrvatski Majur*.

Božićni vašar u Vajskoj

VAJSKA – Nakon jednogodišnje stanke, župa svetoga Jurja iz Vajske ponovno organizira Božićni vašar koji će biti održan u nedjelju, 19. prosinca, u dvorištu crkve, u popodnevnom satima. Sajam će opet biti humanitarnog karaktera; prošli su puta prikupljena sredstva donirana za potrebne stvari djeci koja su smještena u Dom *Kolevka*.

10 godina HLU Croart

SUBOTICA – U povodu 10. obljetnice svoga rada, HLU *Croart* organizira izložbu slika svojih članova i gostiju koja će biti otvorena u ponedjeljak, 20. prosinca, u Galeriji Otvorenog sveučilišta u Subotici. U programu otvorenja sudjeluju: vokalna solistica **Antonija Piuković** uz pratnju ansambla *Hajo* i **Nevena Mlinko** (poezija). Izložena djela moći će se pogledati do 3. siječnja 2022. godine. Otvorenje je u 18 sati.

Predstavljanje knjige o gradnji tambura

SUBOTICA – Predstavljanje knjige *Teoretska razmišljanja o gradnji tambura* autora **Stipana Jaramazovića**, bit će održano u ponedjeljak, 20. prosinca, u čitaonici Gradske knjižnice Subotica, s početkom u 18 sati. O knjizi će, osim autora, govoriti **Bojan Trenkić**, predsjednik Saveza tamburaških orkestara Vojvodine.

Tiha noć u Đurđinu

ĐURĐIN – HKPD *Đurđin* priređuje božićni program pod nazivom *Tiha noć u Đurđinu* u srijedu, 22. prosinca, u župnoj pastoralnoj dvorani *Otac Gerard Tomo Stantić* u Đurđinu, s počekom u 18 sati.

Na programu su božićne pjesme, božićni igrokaz, recital i izložba božićnjaka. Nakon programa bit će upriličeno druženje.

Čitalačka radionica u Klubu Kola

SUBOTICA – Želite li provesti večer u dobrom društvu (uz knjigu) i napraviti vlastite bilješke o pročitanome djelu ili dobiti smjernice za vođenje čitalačkoga dnevnika – ova radionica prava je prigoda. U srijedu, 22. prosinca, u Klubu HKC-a *Bunjevačko kolo* u 19 sati bit će na programu upoznavanje s jednom suvremenom hrvatskom spisateljicom na najneposredniji mogući način – uranjanjem u tekst. Dobra priča ne daje samo odgovore, ona postavlja i dobra pitanja. Kako naša svakodnevica i atmosfera društva u kojem živimo može oživjeti u jednoj sasvim drugoj perspektivi? Koja je razlika između kukca i kupca? Kroz rad na tekstu nagrađivane zbirke *Poštovani kukci i druge jezive priče* **Maše Kolanović** vodit će nas master profesorica jezika i književnosti **Klara Dulić Ševčić**. U programu će sudjelovati članovi Književno-teatarskog kružoka *Kola* koji će čitati odabrane priče.

Priručje: Vladimir Nimčević

Iz starog tiska

Proslava Ilije Kujundžića, identitetski prijevori

11. prosinca 1920. – *Subotičke novine* pišu da je 5. prosinca ugledni bunjevački starješina i rodoljub kanonik **Ilija Kujundžić** obilježio 40. godišnjicu od svog misnikovanja. U njegovu čast njegovi poštovaci su priredili niz kulturnih priredbi. Dana 3. prosinca u 4 sata u Katoličkom krugu Prosvjetno društvo *Neven* održalo je svoju svečanu sjednicu, na kojoj je gradski nadbildežnik **Lazar Orčić** opisao Kujundžićev prosvjetni rad na prosvjetnom polju. Sutradan, 4. prosinca, Pučka kasina je u 10 sati ujutru održala sjednicu, na kojoj je **Matija Išpanović**, upravitelj državnih škola održao govor o Kujundžićevom rodoljubivom radu. Istoga dana u 4 sata Katolički krug je priredio sjednicu, na kojoj je župnik sv. Terezije Avilske **Lajčo Budanović** govorio o Kujundžićevom svećeničkom djelovanju. Navečer u 7 sati je u Katoličkom krugu priređena zajednička večera, na kojoj su svečara pozdravili njegovi poštovaoci.

12. prosinca 1952. – *Hrvatska riječ* piše da je Hrvatska drama Narodnog kazališta u Subotici prikazala *Vašange*, komad **Matije Poljakovića** iz bunjevačkog seljačkog života, koji je naišao na topao prijam publike.

13. prosinca 1991. – *Subotičke novine* pišu da su 7. prosinca amateri KUD-a *Bunjevačko kolo* održali godišnji

koncert. Priredba je počela nastupom najmlađih članova KUD-a, koji su igrali Kraljičke igre u koreografiji **Ane Pešut**, supruge koreografa **Ivana Pešuta**.

14. prosinca 1945. – *Hrvatska riječ* donosi članak o predsjedniku Narodne fronte u Tavankutu, **Tomislavu Žigmanoviću** (djedu predsjednika DSHV-a **Tomislava Žigmanova**): »Postariji čovjek je Toma Žigmanović ali ćete ga zaista naći na sve strane. Prosto ćete se čuditi: otkud je za to vrijeme bio tamo i tamo i već se vratio. Ali je on izgleda neumoran. Tih, blag, ali marljiv. Ako je zgoda da

se koja pametna kaže, on će održati govor, koji je kratak, narodski bistar i jasan, sa zaključcima koji su čisti kao suza. Naučio se čovjek valda od pčela. Marljiv i istrajan. Iako je samac, on je primio na sebe košnice dva borca. Oni su otišli da se bore protiv fašističkih okupatora i sada još vrše svoju dužnost u našoj vojsci, a čika Toma se prihvatio njihovih pčela, jer se o pčelama treba starati.«

15. prosinca 1934. – *Jugoslavenski dnevnik* piše da je Kotarski sud u Somboru 14. prosinca osudio mjesnog odvjetnika **Paju Vujevića** na novčanu kaznu od 2.200 dinara zbog toga što je listopada 1934. u *Bunjevačkom kolu* svoga kuma **Tomu Rajića** javno oklevetao, nazvavši ga mađarskim špijunom. Vujović je inače bio kolekcionar bunjevačkih starina.

16. prosinca 1923. – *Nova Pošta* piše da se subotički odvjetnik i agilni hrvatski kulturni djelatnik **Mihovil Katanec** 15. prosinca vjenčao **Janjom Bogešić**, kćerkom ugledne bunjevačke obitelji.

17. prosinca 1925. – *Neven* poručuje *Subotičkom glasniku* i *Bunjevačkim novinama* (glasilima Narodne radikalne stranke): »Bunjevci i Šokci su svjesni, da nijesu nikakav poseban bunjevačko-šokački narod... Otresite se već jednom iluzije, da su Hrvatsko medju Bunjevce donijeli kuferasi. Pitajte naše čiče i majke, jesu li Bunjevci i 'Hrvati' isto, pa će Vam to potvrditi 99%. ... Politički mogu biti Bunjevci i Šokci razdvojeni – rastrojeni; pojedine njihove stranke mogu paktirati sad sa hrvatskim, sad sa srpskim, sad sa slovenskim strankama, kako to već političke prilike sobom donose, ali tu je bunjevačka omladina, tu je veliki kulturni pokret, okarektiziran u bunjevačkim i hrvatskim kulturnim i prosvjetnim društvima, što Bunjevštini daje njezinu pravu nacionalnost, a to je – Hrvatsko.«

25. izložba božićnjaka u Subotici

Božićnjak – likovni izričaj teologije Božića

Izložba božićnjaka, simbola proslave Božića u obitelji, koju 25 godina unazad priređuje Etnološki odjel **Blaško Rajić** pri Katoličkom društvu **Ivan Antunović**, otvorena je u petak, 10. prosinca, u predvorju Gradske kuće u Subotici. Osim 35 božićnih kolača, nastalih kako na radionicama za izradu božićnjaka organiziranih u vrtićima, školama, župama i udrugama kulture, tako i od ruku domaćica u svojim domovima, posjetitelji su mogli vidjeti i u okviru dvije prodajne izložbe kupiti radove članova Likovnog odjela HKC-a *Bunjevačko kolo* iz Subotice te Likovno-slamarskog odjela HKPD-a *Matija Gubec* iz Tavankuta.

Podsjećanja i isticanja radi, na prvu izložbu, održanu 1997. godine u Galeriji **Dr. Vinko Perčić** u Subotici, 20 vrijednih domaćica donijelo je 24 božićnjaka, a neke od njih napravile su ga i za ovogodišnju.

Ovom se prigodom, u ime organizatora, nazočnima obratio predsjednik Katoličkog društva **Ivan Antunović** vlč. **Josip Štefković**, koji se, među ostalim, zahvalio svima koji su sudjelovali u organizaciji i realizaciji dosadašnjih izložbi, te onima koji su je sve ove godine podupirali.

Izložbu je otvorio župnik župe Marija Majka Crkve u Aleksandrovu preč. **Željko Šipek**, koji je o božićnjaku rekao:

»Naši su preci u božićnom vremenu, koje je prebogat narodnim običajima, veliku važnost pridavali božićnjaku i njegovom izgledu. Za Božić su pekli kolača koliko je trebalo ukućanima i samo jedan božićnjak koji je u božićnom vremenu bio na stolu kao oličenje slavlja rođenja Isusa. Svaki božićnjak je zapravo likovno pokazana teologija Božića, molitva zahvale za sve što je Bog ljudima podario milošću u ovoj, te molitva za Božju milost u sljedećoj godini. Tko god je ušao u sobu, pogled mu se zadržao prvo na božićnjaku pa su mu se podjednako divili i ukućani i gosti. Salašarski *betlehem* se razlikuje okruženjem od podneblja u kojem se rodio Isus, a tim likovnim prikazom na božićnjaku Isus ulazi u svaki dom. Ovo je naša narodna umjetnost kojoj se divimo i pohvaljujemo vrijedne domaćice koje čuvaju ovaj naš običaj. Naši preci su željeli i ovakvim isječkom iz svog života pokazati kako slave rođenje Isusa. A na nama je da ovaj lijep i bogato nadahnut običaj sačuvamo i predamo našoj djeci i omladini u svoj njegovoj ljepoti. Napose, divno je da će ovi božićnjaci završiti na oltarima naših crkava i na takav način slaviti Boga«.

Pročelnica Etnološkog odjela **Blaško Rajić Jelena Piuković** navela je kako su božićnjake za ovogodišnju izložbu izradile domaćice u svojim domovima, potom sudionice radionica organiziranih u tavankutskom HKPD-u *Matija Gubec* i u župi Isusovo Uskrsnuće, te učenici subotičkih osnovnih škola *Matko Vuković* i *Ivan Milutinović* i djeca iz vrtića *Marija Petković – Sunčica* iz Subotice i *Marija Petković – Biser* iz Aleksandrova.

Po završetku programa Jelena Piuković je izlagačima božićnjaka i ostalim sudionicima podijelila prigodne zahvalnice. U programu izložbe, koja je priređena uz potporu Pokrajinskog tajništva za obrazovanje, propise, upravu i nacionalne manjine – nacionalne zajednice i Grada Subotice i koja se mogla pogledati do danas (petak, 17. prosinca), sudjelovao je dječji zbor župe Marija Majka Crkve.

I. P. S.

Božićna izložba u Surčinu

U susret najradosnijem blagdanu

Kreativna sekcija Hrvatske čitaonice *Fischer* iz Surčina priredila je u nedjelju, 12. prosinca, svoju šestu po redu Božićnu izložbu. Na izložbi se mogu vidjeti najrazličitiji predmeti s obilježjima karakterističnim za Božić: vezeni stolnjaci, čestitke i obilježivači za knjige, prelijepi motivi urađeni vezom perlama, puno dekorativnih i upotrebnih predmeta izrađenih dekupaž tehnikom, zanimljivi božićni aranžmani, dekorativni mali borovi od prirodnih materijala, pletene kape i šalovi. Ove godine dominira motiv anđela, a što se tiče novih tehnika mogu se primijetiti predmeti izrađeni od epoksi smole. Novina ove godine su i adventske kućice postavljene ispred prostora Čitaonice gdje se poslužuju kolači, kuhano vino i čaj.

Izložbu je otvorio vlč. **Marko Kljajić** riječima: »Neka dragi Isus blagoslovi ove radove, kao i sve one kojima je po Božjem daru dan talent da ovo ovako lijepo izrade«.

Prisutnima su se obratile i predsjednica surčinske udruge **Katica Naglič** te voditeljica kreativne sekcije **Veronika Živanović**.

»Veselimo se, prije svega, zbog toga što smo ove godine, za razliku od prethodne, ponovo uspjeli prirediti izložbu u realnom prostoru, a ne virtualno, jer doživljaj je neusporediv. Cilj izložbe je da učinimo ljepšim ovo vrijeme kada svi polako osjećamo duh dolazećeg blagdana. Poruka koju želimo poslati je da se Isus uvijek iznova rađa među ljudima i u nama samima, da trebamo u ovim adventskim danima potražiti mir sa sobom, s drugim ljudima i s Bogom«, rekla je Veronika Živanović.

U svom obraćanju prisutnima voditeljica literarne sekcije **Irena Obradović** je istaknula:

»Ostavimo bar na čas žurbu, obaveze, termine, nemanje vremena za sebe i dopustimo ljepoti ovog trenutka da ga spoznamo, da uđe u naša srca. Ljepote i topline ima toliko malo u ovom užurbanom i ubrzanom svijetu, zato su toliko vrijedne i dragocjene. Ljepotu nalazimo u uradcima koji su na ovoj našoj Božićnoj izložbi, a ima je i u našim pjesmama, stihovima i aforizmima. Tu ljepotu koju u Hrvatskoj čitaonici *Fischer* stvaramo želimo podijeliti i vama je darivati«.

Ovogodišnje otvorenje izložbe obogaćeno je pjevanjem adventskih pjesama i kazivanjem stihova inspiriranih Božićem. Pjesme su pjevali **Janja Ščulac**, **Ljerka Vlačina**, **Marica Volarić** i **Petar Štampar**, a kazivači stihova bili su **Jelisaveta Stošić**, Veronika Živanović, **Valentina Radosavljević**, Irena Obradović, **Ivica Ljevar** i **Stjepan Volarić** (aforizmi).

Božićna izložba se ove godine održava u okviru projekta »Božić u Surčinu« koji financira Središnji državni ured

za Hrvate izvan Republike Hrvatske. U okviru ovog projekta predviđena je i filmska retrospektiva božićnih izložbi Kreativne sekcije od 2016. do 2021. godine, igrokaz *Božićni običaji*, godišnji susret *betlemaša* svih generacija i božićni koncert.

V. Ž.

Gostovanje zbora mladih *Josip Kaplan* iz Rijeke

Predbožićni koncert u Beogradu

diti slična gostovanja u nastojanju da unaprijede i osnaže kulturnu razmjenu Srbije i Hrvatske.

Održavanje koncerta podržali su Središnji državni ured za Hrvate izvan RH i Veleposlanstvo RH u Srbiji, te *Kult teatar* koji je ustupio prostor.

H. R. / Foto: Hina

Riječki zbor mladih *Josip Kaplan*, pod umjetničkim vodstvom **Doris Kovačić**, održao je u subotu, 11. prosinca, u Ustanovi kulture *Vuk Karadžić* u Beogradu, predbožićni koncert. Bilo je ovo prvo njihovo gostovanje u glavnom gradu Srbije, a organizator koncerta bio je HKD *Hrvatski kulturni centar* Beograd.

Kako prenosi *Hina*, na repertoaru su, uz kompozicije *Dugo u noć* i *Brazda* skladatelja, zborovođe i glazbenog pedagoga **Josipa Kaplana**, čije ime zbor nosi, bile i tradicionalne hrvatske pjesme *Veselje ti najvješćujem*, *Svim na zemlji* i *Radujte se narodi*, te nekoliko narodnih pjesama, među kojima i krčka *Tararajčica* sa solistima **Tonijem Vidovićem** i **Dominikom Zoretićem**. Uz niz božićnih pjesama i korala – *O Holy Night*, *Mary, did you know* i druge, riječki zbor otpjevao je i nekoliko hitova suvremene glazbe.

Zbor je oduševio publiku koja ih je burnim pljeskom dozvala na tri bise. Publika je za kraj odabrala još jednu pjesmu s koncertne play liste zbora, a bio je to hit *Je Veux* francuske glazbenice **Zaz** (solistica **Margareta Širola**).

Osnovan 2006. godine, zbor *Josip Kaplan* kroz svoj bogati repertoar njeguje umjetničku glazbu svih stilskih razdoblja, obrade narodne i popularne glazbe, gospele... Zbor je održao veliki broj koncerata u Hrvatskoj i inozemstvu, a osvajao je i nagrade na državnim i međunarodnim natjecanjima.

Čelnici HKC-a Beograd **Ljiljana Crnić** i **Aleksandar Alač** rekli su *Hini* da i za sljedeću godinu planiraju prire-

Božićni koncert u Monoštoru

U susret sritnoj noći

KUD Hrvata *Bodrog* iz Monoštora priredio je 12. prosinca u crkvi sv. Petra i Pavla božićni koncert po nazivom *Srićna noć je pispila*. U programu su sudjelovale *Kraljice Bodroga*, *Bodroški bečari*, najmlađi članovi *Bodroga* i gosti Pjevačka skupina *Etna* iz Apatina. Na programu su bile božićne pjesme iz Monoštora, Turo-

polja, Dubrovnika, Donjeg Miholjca, s otoka Mljeta, kao i tradicionalni hrvatski božićni napjevi.

Božićni koncert održan je uz potporu Središnjeg državnog ureda za Hrvate izvan RH, HNV-a, ZKVH-a i Grada Sombora, a koncertu su prisustvovali i predstavnici Osječko-baranjske županije i Grada Đakova.

Z. V.

Krštenje u Neštinu

U treću nedjelju adventa posebnu radost doživjela je župna zajednica Sveta Ana, majka Blažene Djevice Marije u Neštinu, filijala župe Čerević. Naime, ona, iako brojem malena, doživjela je radost krštenja malene **Marije Feltan**, koja je postala dijete Božje. Neštin broji

svega dvadesetak katoličkih obitelji, a obitelj Feltan je u skladu s trećom adventskom nedjeljom potvrdila svoju radost prema Gospodinu. Dali su svoje treće dijete krstiti, što je ujedno i povijesni događaj ove župne zajednice kada opada broj krštenja u Srijemskoj biskupiji. Svoju radost su posvjedočili za vrijeme svete mise u subotu, 11. prosinca, kada je mnoštvo prijatelja i vjernika sudjelovalo na euharistijskom slavlju i podržalo bračni par u njho-

voj predanosti Bogu i odgoju svoje djece. Kao znak svoje vjere, njihov sin **Davor**, kao predstavnik obitelji, i stariji brat upalio je treću adventsku svijeću, svijeću radosti, koju svojim životom potvrđuju i svjedoče.

L. I.

Crkveni god u Perlezu

U crkvi Bezgrješnog začeća Blažene Djevice Marije u Perlezu 8. prosinca na istoimeni blagdan proslavljen je crkveni god. Malobrojni vjernici okupili su se na blagdan Bezgrješnog začeća, a njihovom slavlju priključili su se i vjernici iz Opova. Župa u Perlezu je filijala Opova, te se u ovome mjestu sveta misa na hrvatskom jeziku služi jednom mjesečno.

31. Tradicionalni božićni koncert

u subotičkoj katedrali

Četvrtak, 23. 12. 2021. u 19 sati

Sudjeluju:

Katedralni zbor Albe Vidaković

Collegium Musicum Catholicum

Orgulje – Kornelije Vizin

Dirigent – Miroslav Stantić

In memoriam

»U raj povelj te anđeli, na dolasku tvom primili te mučenici. I odveli te u sveti grad, Nebeski Jeruzalem.«

Željko Nađ Kanas

(1969. – 2021.)

Dragi ljudi nikada ne umiru, oni vječno žive u našim srcima! Počivaj u miru!

Obitelji Stantić, Tumbas i Vukov

U susret blagdanima

19. prosinca – Oci
24. prosinca – Badnjak, Adam i Eva
25. prosinca – Božić
26. prosinca – Sveta obitelj, Stjepan prvomučenik
27. prosinca – Ivan apostol
28. prosinca – Nevina dječica
29. prosinca – Toma
31. prosinca – Silvestrovo

Susret Marije i Elizabete

Piše: dipl. theol. Ana Hodak

Poruka četvrte nedjelje došašća skriva se u susretu Marije i Elizabete, dvije žene po kojima se Bog proslavio. Elizabeta, nerotkinja, bit će nagrađena zbog svoje vjere i ustrajne molitve, te će roditi sina koji će biti preteča Mesijin, a Marija je majka njegova Sina, koja mu je sebe stavila potpuno na raspolaganje izrekavši: »Evo službenice Gospodnje!« (Lk 1,38).

Vjera je počelo svega

Na samom kraju priprave za Božić, kada smo uložili trud da na različite načine pokažemo Bogu budnost i spremnost za susret s njim, on nas po likovima Marije i Elizabete želi podsjetiti što je najvažnije i iz čega sve počinje. To su vjera i pouzdanje u Boga. Vjera je počelo svega. Bez vjere nema ni budnosti ni obraćenja. Tko vjeruje, želi se Bogu približiti, zato se želi mijenjati i zato može spoznati potrebu za obraćenjem. Vjernik zna da njegov život ne završava na zemlji nego se nastavlja u vječnosti. Stoga se želi pripravititi za taj trenutak prijelaza, jer zna da će tada gledati Boga licem u lice, te da će mu vječnost odrediti ono što je činio na zemlji. Tko ne vjeruje, za njega su to samo puste priče i ne želi se time baviti, već je okrenut ovozemaljskom.

Nama se ponekad čini da oni koji ne vjeruju žive lakše, jer često nije lako slijediti Božje zapovijedi. Ali, to je samo privid, jer Bog izlijeva svoj blagoslov na sve one koje su mu vjerni i ulažu napore kako bi živjeli onako kako je njemu mило. On nagradu daje nerijetko već na zemlji, a svatko je dobiva u vječnosti. Vidimo to po Mariji i Elizabeti. Elizabeta je primjer žene koja čvrsto vjeruje da Bog može riješiti njezin problem. Iako je već u poodmakloj dobi i šanse da dobije potomstvo polako blijede, Bog se proslavlja i daje joj sina koji neće biti tek običan Izraelac,

nego njegov prorok, onaj koji će najaviti Mesijin dolazak. Ona se nije ljutila na Boga što joj ne uslišava molitve iako mu je vjerna, nije odbacila vjeru jer Bog ne odgovara na njezine vapaje. Ona ustrajno moli i ostaje vjerna. Zato se Bog po njoj proslavlja nagrađujući vjernost i ustrajnost.

Po Elizabetinom liku Isus nam poručuje da je njegovo rođenje početak spasenja za sve ljude. Već u tom činu Bog otkriva da njemu ništa nije nemoguće, ali želi našu vjeru kako bi se kroz nas proslavio. Ni Krist se nije rodio čim su ga proroci najavili, nego kada se ispunilo vrijeme. Ni Elizabetin sin nije se rodio čim je ona počela moliti, nego je Bog sačekao vrijeme, jer je s njim imao plan. Tako Bog i s nama ima plan, a dok se on ne ostvari naša vjera je na kušnji. Božić nas ohrabruje da ustrajemo.

Službenica Gospodnja

U susretu Marije i Elizabete, rođaka Majku Kristovu pozdravlja riječima: »Blažena ti što povjerova da će se ispuniti što ti je rečeno od Gospodina!« (Lk 1,45). Dakle, Marija je blažena jer vjeruje. Zamislimo samo koliko je velika njena vjera kada je povjerovala da će Bog po njoj ispuniti nešto nevjerovatno, roditi će njegova Sina. I ne samo da je povjerovala, nego mu se potpuno stavila na raspolaganje. Taj joj je život donio mnoge teškoće od samoga početka, ali ona se nije jadala niti žalila što je sve stavila u Božje ruke. Zato je blažena, zato je i naša Majka, naša zagovornica kod svoga Sina.

U posljednjim danima došašća Marija i Elizabeta nas hrabre da ostanemo vjerni Bogu i ustrajni u molitvi, da sve stavimo u njegove ruke, a on će blagosloviti svaku našu patnju i žrtvu. Njegovo rođenje u štalici znak je njegove blizine ljudima i znak je da pred Bogom sve ima smisao, ako se u njegove ruke stavi.

Božićnjaci Marije Vukov

Od obiteljskog stola do Vatikana

Jedan od mnogobrojnih božićnjaka Marije Vukov darovan je 2016. godine tadašnjoj predsjednici Hrvatske Kolindi Grabar Kitarović, a 2017., na inicijativu i prijedlog djelatnika Muzeja grada Zagreba, postavljen je u okviru 100. izložbe jaslica u Vatikanu, na kojoj, kako kaže, redovito bude i sudionika iz Hrvatske, ali nikad do tada s božićnjakom od brašna

Na ovogodišnjoj 25. izložbi božićnjaka u Subotici, 25. puta našao se i onaj kreativne i najljepšim obiteljskim blagdanom inspirirane **Marije Vukov**, koja ove božićne kolače, osim za svoju obitelj, pravi i za druge svečane stolove i prigode unazad oko četiri desetljeća. Receptata za izradu ovog prekrasnog detalja koji krase blagdanskiju trpezu ili mjesto pod božićnim borom ima raznih, kao i figura koje se mogu naći na njemu, a svoja sjećanja, tajne recepta i počasna mjesta na kojima se našao njezin božićnjak s nama dijeli ova vrijedna domaćica.

Počeci i način izrade

Marija Vukov je ljubav i želju za izradom božićnjaka naslijedila od svoje mame koja ga je pekla na svako Badnje jutro i pored koje je, negdje u prvom razredu osnovne škole, počela s izradom figura.

»Moja mama je pravila figure od jaja i brašna, a ja sam stalno bila uz nju i prva figura koju sam napravila bila je

ptičica. Bila sam jako ponosna i poželila sam da ostane 'u životu' jer smo raniji godina, dva brata, sestra i ja, kad mama ne vidi, skidali te ptice i ili ih. Vremenom sam uz mamu počela praviti jaganjce i druge figure, ali sam s tim stala dok sam bila djevojka. Kad sam se udala, napravila sam jedan božićnjak s malim Isusom, jaganjcima i ptičicama, a kad su nam sinovi **Tomislav** i **Marjan** bili malo veći, pomislila sam zašto to ne bi napravila malo drukčije, s više figura, pa da se dica raduju, ko što sam se i ja radovala pored moje mame«, prisjeća se ona, ističući kako se njena vještina u tome vremenom razvijala do trenutka kad je poželjela da božićnjak ne pravi samo za svoju obitelj već i za 'druge oči'.

»Krenilo je s rodbinom koja je, kad nam je dolazila čestitat Božić, vidila te moje božićnjake i s nikom nostalgijom isticala kako je danas ritkost da se kod koga to može vidjeti. Jedne godine, dok još nije počelo s izložbama, za Božić su mi došli diver i jetrova, i pošto su se oduševili mojim božićnjakom, tražili su da i njima napravim jedan. E, to je ono što mi je dalo želju da se više tom posvetim i da utičem i na druge da i oni počnu ili ponovo krenu s pravljenjem božićnjaka. Oni su to prineli **Grgi Kujundžiću**, članu Katoličkog društva **Ivan Antunović**, kojeg je to potaknulo da se počne s organiziranjem izložbe božićnjaka i poručio mi priko nje da za tu prigodu napravim i ja jedan. Tako ja od početka sa svojim božićnjakom učestvujem na toj izložbi.«

Svaka vrijedna i iskusna domaćica ima tajni recept za mnoga svoja jela koja s uživanjem jedu, kako ukućani tako i ostali koji se nađu za njenim stolom. A kad je već tajni, nije ni za čije uho. Međutim, Marija Vukov podijelila

je s nama kako pravi svoje božićnjake, odnosno kako je tekao njihov »razvojni put«:

»U početku sam božićnjak pravila kako je to radila moja mama. Čim napravi pleten kolač, oma na njegov metne i figure i to se tako zajedno ispeče. Pošto mi tako nije uspijelo par puta, kasnije sam dopekla figure s kolačem zajedno. Kako sam se usavršavala u tim figurama, došla sam na ideju da ih metnem tek prid kraj pečenja kolača kad već ima formiranu tvrdu koru u koju ne mogu ništa upasti. Figure sam metnula na vruć kolač i onda sam ga sušila, odnosno dopekla. To sam godinama tako radila, al u posljednji 15 godina, otkako pravim ljudske figure, visoke, stojeće, to više ne mećem u lernu, ne dopecivam, već više sušim. Ljudske figure moraju se praviti etapno, ne mogu sve pomećati odjedared. Prvo se mora napraviti konstrukcija i svaki sloj se mora dobro osušiti da ne bi puklo. Recimo,

prvo napravim glavu, odsječem natrag i probušim rupicu da izađe ta vlaga da mi unaprid ne pukne, onda metnem jedan tanak plašt i to je gotovo za taj dan. Sutradan mećem glavni plašt, al glavu ostavljam na kraju, jer je najdeblja i puno puta mi se dogodilo da lice pukne. Onda dotirivam recimo pastirov štap, frulu, jaganjce oko njega i ostale detalje. Znači, sve ide u etapama, u tri dana. Prvi dan je osnovna konstrukcija, drugi dan su plaštevci, treći dan ukrasi (kosa, brkovi, kape, turbani), a u međuvremenu pravim ptice, jaganjce, volove... Svaki moj božićnjak, s figurama na njemu, je tri dana na termo peći (na taci i na rešetki) i tako se sve ispeče i isušuje. Donja kora bude skroz tvrda, isušena, ispod nje metnem 10-15 orasa i onda ona ima ventilaciju. Kad sebi aranžiram božićnjak pod granom, ispod njega metnem slamu, a oko njega jabuke, orase, suve šljive«.

A evo i sastojaka za tijesto, kako figura tako i samog božićnjaka:

»Ide 4 deci vode i kila *senčanskog* oštrog brašna. To u početku tako izgleda ko da se nikad sastavit neće, skoro

da je nemoguće zakuvat. A za jedan božićnjak treba mi oko 80 deka brašna da bi imala dosta od jednog tista i za njega i za figure«.

Počasna mjesta božićnjaka

Osim što je, kako je već navedeno, božićni kolač Marije Vukov prikazan na svakoj dosadašnjoj izložbi božićnjaka, ona nam navodi ostala njegova počasna mjesta:

»U prvim godinama, budući da je na izložbama uvijek bilo dva moja kolača, uvijek je jedan od njih završio kod župnika **Stjepana Beretića** u župi sv. Terezije Avilske, a drugi je postavljen u *betlem* u katedralu i tako je i danas posli 15 godina. Potom, opet na pridlog Grge Kujundžića, jedan moj božićnjak je ko dar odnesen u Veleposlanstvo Hrvatske u Beograd te beogradskom nadbiskupu mons. **Stanislavu Hočevaru**. Godine 2014. sam pozvana u Zagreb da tokom nedilju dana, u organizaciji tamošnje Udruge Hrvata, našim iseljenicima držim radionice za izradu božićnjaka. Radionice sam tad držala 'našoj' doci, sridnjoškolcima, te studentima primenjene umetnosti, a na koncu je u Muzeju grada Zagreba priređena i izložba na kojoj je bilo i oko 15 božićnjaka iz Subotice«.

Jedan od mnogobrojnih božićnjaka Marije Vukov darovan je 2016. godine tadašnjoj predsjednici Hrvatske **Kolindi Grabar Kitarović**, a 2017., na inicijativu i prijedlog djelatnika Muzeja grada Zagreba, postavljen je u okviru 100. izložbe jaslca u Vatikanu, na kojoj, kako kaže, redovito bude i sudionika iz Hrvatske, ali nikad do tada s božićnjakom od brašna.

»Kogod napravi *betlem* od drveta, jedared je napravljen od rastavljenog *fiće*, od svega i svačega ima, al, po riječima **Marite** iz zagrebačkog muzeja, koja redovno prati tu izložbu, nikad nije bilo *betlema* od tista. Na toj izložbi je bio i moj sin Marjan koji je onda studirao u Rimu i kad je tito slikat moj božićnjak, stražar mu to zabranio jer je zabranjeno slikovanje. Al kad mu je kazo da je taj božićnjak napravila njegova mama (a kod nje je mama svetinja) i da to mora slikat, stražar mu je dozvolio da ga uslika i oma mi je poslo sliku«, priča nam s ponosom Marija.

Također, njeni su božićnjaci svoje mjesto našli i u Generalnom konzulatu RH u Subotici, a unazad nekoliko godina napravi ih tri-četiri, i, osim za svoju obitelj i rodbinu, namijeni ih nekoj od siromašnih ili obitelji s više djece, starima, te za župu Krista Kralja u Beogradu i to unazad već sedam-osam godina.

Osim u Zagrebu, Marija je radionice za izradu božićnjaka godinama držala i u Subotici, i to u vrtiću **Marija Petković – Sunčica**, potom u župi Isusovo Uskrsnuće, u vjeronaučnoj dvorani župe sv. Roka, te u Gradskom muzeju Subotica.

Marijinom božićnjaku na obiteljskom stolu svakog se Božića divi i njezinih troje djece – sinovi Tomislav, koji živi i radi u Zagrebu (oženjen je Zagrepčankom i ima dvoje djece) i Marjan, župnik crkve Srce Isusovo u Tavankutu, te kći **Kristina**, koja također živi i radi u Zagrebu.

I. Petrekanić Šić

Iza zelenih krošnji...

Stari četinari davno posađeni u širokom pojasu s obje strane Zelengorske ulice na Paliću vremenom su od gužve i prometa skrili niz veoma lijepih vila, uz to većinom i brižljivo održavanih. Detalje o izgradnji jedne od njih pruža dokument Povijesnog arhiva Subotica (F: 47. 1699. odl. 1496/1927.), s tehničkim crtežima koje je potpisao zidarski majstor **Josip Beszédes**. Molbu za dozvolu za izgradnju vile na velikom placu na Paliću, 1927. godine Senatu grada uputio je **Josip Mukić**, s adresom stanovanja na Somborskom putu u Subotici. Dozvola je odobrena uz uvjet o izgradnji temelja i zidova od opeka i kopanju bunara odgovarajuće dubine. Naredne godine nadležnoj službi već je prijavljen završetak radova i odobreno useljenje u novi objekt. Zanimljiv detalj na ovom projektu je što je u prikazu placa i položaja objekta (»situacija«), upisano i ime prvog susjeda (to je u ovom slučaju dr. **Kiš**), što je bila česta praksa tadašnjih projekatana. Mukićeva vila do danas je

zadržala šarm udobne kuće s lijepim dvorištem.

Na Paliću je danas Zelengorska ulica jedna od najljepših, pa i najširih, te joj više odgovara naziv koji je nekada nosila – aleja. Posebnost joj daju dva široka pojasa četinara. Mnogi su se pitali tko ih je i kada zasadio. Poslije dužeg traganja za ovim podatkom, odgovor se, po svemu sudeći, krije u povijesti Zemljoradničke škole koja se nekada nalazila u ovoj aleji. Arhivist **László Magyar** (*Paličke šetnje*, izdanje 2003., str. 77) iznosi podatak o sadnji drveća između

1897. i 1898. godine, prema izvješću ove škole. Bila je to velika akcija u kojoj je na velikom imanju škole, ali i na drugim mjestima, zasađeno 393 tisuće voćaka, ukrasnog i šumskog drveća i drugog! »Samo u prognozi (a to je danas Zelengorska ulica – prim. aut.) bilo je 27.283 stabala! Danas su u ovoj širokoj ulici ostali samo četinari, stari više od sto godina...«.

Čovjek iz pretprošlog vijeka

Fotografija na kojoj je **Martin – Murcika Lendvai** je nastala oko 1860. godine. Uzimajući u obzir da se prva fotografija na svijetu pojavila 1826. godine, imati u vlastitoj obiteljskoj zbirci uspomenu iz doba pionira fotografije predstavlja iznimnu rijetkost. Fotografiju je sačuvala **Margit (Marga) Lendvai**, rođena sestra moje majke (bake) **Jelene**. Bila je među fotografijama koje su ostale u staroj kući obitelji Lendvai koja je oduzeta nakon rata, ali je teškom borbom Marga uspjela otkupiti djedovinu i tom prilikom našla rijetke slike koje su igrom slučaja ostale sačuvane. Fotografije su se nekada čuvale u fotoalbumu koji je bio od crvenog pliša, orubljen srebrom, s katancem i ključem jer su bile smatrane velikim bogatstvom koje se zaista čuvalo s posebnom pažnjom.

Rodbina s majčine strane je obitelj Lendvai, koja je došla iz Lendave, iz Slovenije, te se nastanila u subotičkoj ravnici. Kada je to točno bilo, više se nitko ne sjeća. Interesantno je kako su po dolasku na ove prostore svi muški članovi obitelji, glasoviti Mađari, oženili bunjevačke Hrvatice. Počet ću priču od nekih imena kojih se moja baka-teta Marga Lendvai sjeća. To su šukundjed **Ento**, njegova braća **Ernest**, **Mihael**, **Remija**, sestra **Jelena (Ilka)**, te i mnogi drugi čijih imena se čak ni ona ne sjeća, jer ih je bilo mnogo, a kako kaže Marga, sjećanja već blijede. Tu dolazimo do same fotografije na kojoj se nalazi Martin – Murcika Lendvai, brat od strica mog pradjeda **Mihaela (Miška) Lendvaia**, Entinog sina. Martin je imao i sestru **Kristinu – Kinciku Lendvai**. Treba naglasiti da je moj šukundjed Ento bio najmlađi od braća i sestara, tako je Martin zapravo bio dosta stariji od pradjeda Mihaela.

Martin se odlučio, budući da je obitelj Lendvai bila izuzetno imućna, školovati u Americi. Malo je reći da su mu stil života i okruženje u kome se nalazio bili privlačni. Stoga je nakon studija odlučio ostati u Americi, razviti vlastiti biznis i potražiti svoju sreću u dalekom svijetu. Periodično se vraćao u Suboticu u posjet svojoj obitelji, te je ostalo u sjećanju Margi kako je njen otac pričao o svom bratu iz Amerike. Posebno je ostao zabilježen jedan susret moga pradjeda i Martina koji se dogodio 1923. godine u Subotici, tijekom jednog od njegovih posljednjih posjeta. Izuzetno je volio oblačiti kožne kapute i jakne, plenio je poglede svojim prefinjenim američkim stilom koji je tada bio potpuno drugačiji od europske mode tog vremena. Pradjed Mihael je tom prilikom rekao Martinu kako mu prekrasno izgleda kožna jakna koju je imao na sebi, na što mu je Martin od-

govorio kako bi on radije nosio jaknu od antilopa koju je nosio moj pradjed, budući da su na njoj bili vidljivi tragovi nošenja koji su izgledali kao da su uglačani i sjajni. Trik je bio u tome, kako je rekao Martin, pokazati kvalitetu kožne jakne dugotrajnim nošenjem. Možda nekom drugom ova priča nije toliko bitna, ali to je jedna od posljednjih, a možda i jedina uspomena na Martina – Murciku Lendvaia u našoj obitelji.

Nakon smrti Martina – Murcike Lendvaija obitelj u Subotici nije imala više kontakata s rođacima u Americi.

Ivan Ušumović

Projektnim aktivnostima u vrtiću obilježene Materice i Oci

Mama i ja – Tata i ja

Mama i Emanuela

Emanuela i mama – ruka su u ruci, zajedno u svemu – nema mjesta muci. Ujutru čim dan osvane, Emica se osvrće: »Ne želim biti sama«, topla ruka kaže: »Ne brini, tu je mama.« Zatim ruka ruku povede – »Hajde, žurno, crtani pa doručak, vrtić se otvara, vrijeme je za polazak«. Emica motor uzima, za ruku se čvrsto drži, da vidimo hoćemo li danas biti brži? Iz vrtića kad se vrati svašta bi htjela, nije bila kod kuće pa se uželjela. A mama joj kaže: »Čekaj, odmori malo, bit ćemo još cijeli dan zajedno«. Kad se Emica ponovo probudi, nema kraja njihovoj zabavi. S mamom se igra, slaže, boji, kolače da pravi to najviše voli. Pjevaju pjesme, igraju se vije, plešu i vrte kao čigre. Kad Emica vidi da se mama umorila, odmah je upita: »Je l' ti pomoć treba?« Tad uključi mašinu, zalije cvijeće, obriše prosuto i baci u smeće. Samo, igračke pokupiti nije baš lako, zato mama treba, neka zna svatko! Dan se bliži kraju, pada već mrak, kupanje, pidžama, pa u krevet lak. Emica tu počne malo da oklijeva pa kaže: »Ja uopće nisam umorna«. Ruka ruku opet povede – zubići, molitva, priča još jedna, poljubac za laku noć, Volim te, Ema!

B. I.

Tata i Lazar

Moj tata voli igrati se sa mnom domina.
Tata svira harmoniku i ja sviram harmoniku.
Uveče mi čita priču i puca buve da zaspem.

Lazar Ivanković Radaković

Nagrada za »Zeleniju Europu«

Dan europske suradnje obilježen je i virtualnom kampanjom – natječajem Ministarstva za europske integracije Srbije za najljepši poster na temu »Moja vizija zelene Europe«.

Učenici osnovnih škola imali su potpunu slobodu osmisliti plakat i pokazati kako oni vide zelenu i zeleniju Europu. Ideja natječaja bila je kreiranjem kreativnog i originalnog postera, educirati se o osobnoj i kolektivnoj svijesti i odgovornosti za stvaranje i očuvanje zdrave i zelene Europe. U tome su uspjeli učenici OŠ 22. oktobar u Monoštoru, koji su putem programske Facebook stranice Interreg IPA CBC Programme Croatia-Serbia 2014-2020 mogli glasovati i »lajkovati« najljepši plakat-favorit. Razrednica hrvatskog odjela 5. razreda spomenute škole **Iris Stojšić Odri** potaknula je **Maju, Vedrana, Ivonu, Matea, Milicu i Aleksu** na ovaj izazov i njihovu »viziju zelenije Europe« prosljedila na zadanu adresu. S osvojenih 246 lajkova priskrbili su uspješno četvrto mjesto i u školu su pristigle nagrade za učenike.

Likovni natječaj organiziran je za učenike osnovnih škola Zapadnobačkog, Južnobačkog, Sjevernobačkog, Srijemskog i Mačvanskog okruga, kao i iz Hrvatske: iz Osiječko-baranjske, Vukovarsko-srijemske, Brodsko-posavske i Požeško-slavonske županije.

Hrckov spomenar

ZOVEM SE: **Aleksandar Sente**

IDEM U ŠKOLU: OŠ *Matko Vuković*, Subotica – 2. razred

IZVANNASTAVNE AKTIVNOSTI: tenis i engleski jezik

VOLIM: igrati tenis s prijateljima na ulici i u školi

NE VOLIM: laganje, patlidžan i kad je previše slana hrana

U SLOBODNO VRIJEME: igram se vani, vozim bicikl i igram igrice

NAJ PREDMET: tjelesni odgoj

KAD ODRASTEM ŽELIM BITI: majstor koji će praviti kuće

DR. TÓTH

551-045

Subotica, kod glavne pošte.

Traže se vozači C i E kategorije s hrvatskim ili mađarskim putnim ispravama za posao u Njemačkoj u okolini Stuttgarta i Ludwigsburga. Tel.: + 4917621561026 ili 064/1826160.

Prodaje se elevator, plug leopard dvobrazni, špediter, auto lada samara (i krovni nosač i auto prikolica trabanta), motor. Tel.: 024/523-682.

Roleri i starinska kolijevka, ormari, kreveti, vi-rangoši, stol, stolice, bunjevačka ruha, marama, pregače i sl. Tel.: 024/532-570.

Prodajem plac u Borči, 12 kilometara od centra Beograda, veličine 5 ari i tražim njegovateljicu za teško pokretnu osobu. Tel.: 060 3105572.

Hrvatska obitelj iz Zagreba koja živi u Segedinu (Mađarska) traži ženu za čuvanje osmo-mjesečnog djeteta i pomoć u kućanstvu na duže razdoblje. Plaćanje 800 eura. Stan i hrana osigurani, slobodni dani i ostalo po do-govoru. Kontakt telefon: Mirko, 0036-30-288-93-33.

Izdajem garsonjeru u centru Subotice. Tel.: 065 6081194.

Izdaje se u arendu – zakup poljoprivredno zemljište oko 2,5 km južno od sela Golubinci, površine 42 a i 73 m², parcela broj 7138 K. O. Golubinci. Dragan 063/509-902.

Hitno i povoljno prodajem kuću u Subotici, 107 m². Kao i zemlju 1h 6 ari. Tel.: 064 18-39-591.

Prodaje se pneumatska 4. redna sejačica 2016. g. iz Agrije, elektronska sjetva (tri para ploča za kukuruz, suncokret i soju), Lada Samara 90 (150 eu), špediter (150 eu), starinski ormari i sl. Tel.: 024/532570 ili 0600532570.

Prodaje se poslovni prostor i stan od oko 600 m² u Ulici Huga Badalića 6, Subotica. Tel.: 069 2887213.

Izdaje se jednosoban stan na Proizvki u Subotici (42 kvm, 4. kat, centralno grijanje s alokatorima, mali troškovi održavanja). Cijena je 120 eura plus režija. Info na telefon: 063/8857124.

Prodajem ili mijenjam poslovni prostor u neposrednoj blizini centra Šida površine 100 m², za nekretninu na Hrvatskom primorju. Sve informacije na telefon: 062/8681437 ili 064/6590730.

Prodajem ili mijenjam dvoetažni stan površine 77,5 m² u centru Šida kod gradske tržnice (Karadžićeva 17), za nekretninu na Hrvatskom primorju. Stan je novoizgrađen s centralnim grijanjem. Informacije na telefon: 060/0289407 ili 060/7158020.

U Somboru **prodajem** kompletno završenu veću katnicu sa suteronom, garažom, ljetnom kuhinjom, svim komunalijama i CG u centru grada. Tel.: 064 2808432; 025 5449220.

Prodajem motokultivator *gorenje muta* 8 ks, s dizel motorom, frezom širine 60 cm i kosilicom za travu širine 105 cm. Sve je ispravno. Tel.: 063-351-582.

Iznajmljujem dvosoban stan u Subotici (Ker-tvaroš), u blizini Ekonomskog fakulteta. Prednost imaju studenti. Cijena 150 eura mjesečno, plus troškovi režija. Kontakt telefon: 064/222-13-37.

Prodajem kuću za odmor, 40 m² na placu od 500 m², na Hvaru, s dvije sobe, kuhinjom i kupatilom, s namještajem. Kuća je 13 km od Sućuraja, 100 km od glavnog puta. Do mora je 1 km ili 2,2 km. Cijena 45.000 eura. Tel.: 062 205973.

Gradska uprava Subotica, Tajništvo za po-ljoprivredu i zaštitu životnog okoliša, temeljem članka 10. i 29. Zakona o procjeni utjecaja na životni okoliš (*Sl. glasnik RS* br. 135/04 i 36/09) objavljuje:

OBAVIJEST O DONIJETOM RJEŠENJU DA NIJE POTREBNA IZRADA STUDIJE PROCJENE UTJECAJA NA ŽIVOTNI OKOLIŠ

za projekt: »Dopuna tehničke dokumenta-cije – Mreža za emitiranje radijskih progra-ma JMU Radio Televizije Srbije na FM frekvencijskom opsegu«, zaveden pod brojem IV-08/I-501-250/2021, a koji se planira na katastarskim parcelama 33900/3, 33924/2, 33924/3, 33900/1, 33901/3, 33902/1, 33910/2, 33901/3, 33910/4 i 33910/5 KO Novi Grad, Subotica, Crveno selo (46.0751448°, 19.6290045°), podnositelja zahtjeva JP »Emi-siona tehnika i veze«, Kneza Višeslava 88, Beograd.

Zainteresirana javnost ima pravo žalbe u roku od 15 dana od dana objavljivanja obavijesti u sredstvima informiranja. Tekst rješenja se u cijelosti može preuzeti na internetskoj adresi: http://www.subotica.rs/documents/zivotna_sredina/Resenja/501-250-2021.pdf.

Besplatni mali oglasi uz kupon iz *Hrvatske riječi* koji VAŽI DO 21. 12. 2021.

Poštovani čitatelji našeg i vašeg tjednika, i dalje nastavljamo objavljivati rubrike malih oglasa u kojima možete objavljivati sve ono što želite prodati, mijenjati, kupiti ili darovati. Jedini uvjet za objavu vašeg malog oglasa je priloženi kupon kojega objavljujemo u svakom broju *Hrvatske riječi*.

Duljina malog oglasa ne smije prelaziti više od 30 riječi.

Uredništvo

Hrvatska likovna udruga *CroArt* pro-daje umjetničke slike, djela članova udruge. Zainteresirani se mogu javiti predsjedniku udruge.

Tel.: +381 24 529 745; mobil: +381 63 518 218;
e-mail: horvat.josip.su@gmail.com

HKC *Bunjevačko kolo*, Likovni odjel, prodaje slike svojih članova. Slike se mogu vidjeti u prostorijama Centra, ul. Preradovićeve 4, radnim danom od 8 do 14 sati. Tel: 024/556-898 ili 555-589.

ILI-ILI

AKCIJA

do 30. 04. 2021.

Priključenje **BESPLATNO**

+ Birate između:

- 6 meseci po 1 dinar ili
- 12 meseci sa 50% popusta

**Astra
Telekom** 011 44 22 009

Egzorcizmi u crkvi Presvetog Trojstva

Među imenima somborskih franjevaca prvi put se u listopadu 1766. godine spominje ime fra **Roka Smendrovića**. Njega je franjevačka provincija sv. Ivana Kapistrana na zasjedanju 23. listopada 1766. godine imenovala za blagdanskog propovjednika u gradu Somboru. Fra Roko, koji stupa na vrhunac svoje karijere, postaje dušobrižnik Hrvata u gradu. Na osnovu matičnih knjiga koje su vođene u Somboru vidimo da su stanovnici Sombora brzo upoznali fra Roka. U svakodnevnom obavezama, sprovodima i krštenjima ime Roka se vodi prvi put 13. 11. 1766. godine. Ime mu je upisano »Fr. Rochus a Zag«, što bi značilo fra Roko iz Zagreba, a navedeno je i šire mjesto njegovog porijekla, budući da je rođen nedaleko od Zagreba, u Velikoj Mlaci.

Počevši od tih prvih dana ime fra Roka se često spominje u matičnim knjigama, ne samo kod krštenja nego i kod vjenčanja. Godine 1766., 23. studenog, fra Roko je vjenčao 11 pari mladenaca. Iz toga možemo zaključiti da je fra Roko tog dana upoznao veliki broj vjernika grada Sombora. Iz arhivskih dokumenata možemo vidjeti da su opsjednute osobe ili osobe sa znakovima opsjednuća dosta brzo dospjele do fra Roka. Već u prosincu 1766. godine **Ana Matić** sa suprugom **Antunom** odlaze u franjevački samostan i traže pomoć od fra Roka za pomoć. Ženu je ispitao o njenom životu i izvršio na njoj probni egzorcizam. Prilikom egzorcizma primijetio je znakove koji su ga uvjerili u opsjednuće žene. Fra Roko je s odobrenjem gvardijana kuće izvršio više egzorcizama nad ženom. Događaj egzorcizma se dešavao u sakristiji crkve Presvetog Trojstva, a zatim se nastavio u crkvi. Vijest o nesvakidašnjem događaju se raširila prvo među vjernicima katolicima, a zatim u cijelom gradu. Egzorcizam se razvukao kroz dva tjedna, narod je imao dovoljno vremena da prepriča sve te događaje. Među gradskim činovnicima je bilo takvih koji su aktivno sudjelovali u egzorcizmu i pomagali u njemu. Obred je svečano završen 21. prosinca. Završetak je na

neki način dobio svoj katarktički senzacionalizam u kojem su prisutni slavili uspješno istjerivanje demona. Prvi uspjeti slučaj egzorcizma kod žene Ane koja je godinama

živjela pod teretom opsjednuća, a sad dobila svoj duhovni mir motiviralo je vjernike katolike i vjernike pravoslavce da sve svoje prijatelje u vjeri upute novopristiglom franjevcu u somborski samostan.

Već na početku iduće 1767. godine u drugom i trećem mjesecu veliki broj pravoslavaca traži pomoć od fra Roka. Oko 30 osoba je tražila njegovu pomoć. U 19 slučajeva je ustanovio znakove opsjednuća. Egzorcizme nad njima je vršio pojedinačno a i grupno, još tada u poluzavršenoj crkvi Presvetog Trojstva. Demonski glasovi opsjednutih pa i stroge jasne riječi vršitelja egzorcizma povećali su broj onih koji su radi znatiželje dolazili u crkvu da sve to promatraju. Neki od njih su se uključivali u molitvu, na poziv egzorcista. Da bi se i vjernici uključivali fra Roko je na narodnom jeziku izgovarao riječi egzorcizma. Od dasaka, razbijenih crkvenih klupa, sudionici su napravili pregradu između aktivnih sudionika egzorcizma i između promatrača. Ova nesvakidašnja akcija u crkvi je proizvela podjelu među redovnicima somborskog samostana i među zvaničnicima grada. Neke je uznemirivalo

to što je za vrijeme redovnih nedjeljnih misa u nekom ćošku crkve vođen egzorcizam, alternativna ceremonija. Nekima je smetao veliki broj pravoslavaca u katoličkoj crkvi, koji nisu dolazili na mise nego zbog ekstremnih paraliturgijskih zbivanja, pa im ponašanje u crkvi nije bilo najpristojnije.

Sombor je u tom vremenu teritorijalno pripadao Kaločkoj nadbiskupiji. Ne zna se točno tko je bio prvi dojavljivač događanja u Somboru nadbiskupiji. Interpretacija koja je stigla prva u nadbiskupiju bila je negativna, fra Roko je prikazan u negativnom kontekstu. Taj negativan stav prema njemu ostaje do kraja. Radi se o grupi ljudi koja u somborskoj katoličkoj zajednici ipak nije prihvatila tu ekstremnost koja se iznenada i masovno počela događati. Sve što se nadalje događalo nije se više moglo pripisati fra Roku kao marljivi rad u Božjem vinogradu. Stvari su se jako brzo okrenule protiv njega, njegovog rada i njegove osobe.

 Unutrašnjost crkve Presvetog Trojstva u Somboru, 19. stoljeće

Uzbudljivi finiš jesenskog dijela 1. HNL

Osijek iskoristio kiks Rijeke

Bliži se konac prvoga dijela prvenstvenog natjecanja u elitnom razredu hrvatskog klupskog nogometa, a sami finiš donosi rezultatska uzbuđenja i potpunu naizvjesnost glede finalnog izgleda tablice. Do-

od naslova jesenskog prvaka, ali bi, ovisno o rezultatu u Splitu, ipak do njega mogli stići ukoliko u posljednjem kolu svladaaju *Istru* na svom terenu.

DINAMO

Probuđeni *Dinamo*, nakon pobjede u Londonu protiv *West Hama* (1:0) i plasmana u nastavak izlučnog natjecanja u Ligi Europe, rutinirano je svladao *Slaven* (3:0) na svom terenu i, zbog bolje gol razlike, skočio na treću poziciju. Uzmimo kako *modri* imaju i dva susreta manje, pa bi u slučaju pobjede u oba mogli čak završiti i na samom vrhu.

HAJDUK

Livaja nastavlja tresti mreže, ali ovoga puta to nije bilo dovoljno za pobjedu na gostovanju protiv *Lokomotive* (3:3). Ipak, *Hajduk* je nastavio svoj niz susreta bez poraza i bodom osvojenim u Zagrebu zadržao priključak za vrh tablice (dijeli 3.-4. poziciju s *Dinamom*). Čini se kako će, ipak, pravi ispit ove momčadi koju je nedavno preuzeo **Valdas Dambrauskas**, biti ovonedjeljni derbi susret protiv *Osijeka* na Poljudu. Pobjedom bi se definitivno potvrdio kao ozbiljni pretendent za naslov i učinio nastavak prvenstva posve neizvjesnim.

REZIME UOČI POSLJEDNJEG JESENSKOG KOLA

Sva očekivanja ljubitelja hrvatskog klupskog nogometa su se u potpunosti obistinila, jer prvoligaški razred je ove ligaške sezone 2021./22. svojom kvalitetom uvelike nadvisio prethodne. Prijašnjih godina bila je to uglavnom monotona borba *Dinama* i nekog od pratitelja (*Rijeka* ili *Osijek* prošle sezone) s predvidljivim krajem (*Dinamo* prvak), ali ovoga puta za naslov ravnopravno konkuriraju čak četiri momčadi. Veliki je to dobitak za hrvatski nogomet i odlična preporuka izborniku **Zlatku Daliću** (produžio ugovor do 2024. godine) za izbor finalnog popisa nogometaša na koje računa za Svjetsko prvenstvo u Kataru sljedeće godine. Konačno, *Dinamo* je izbio još jedno europsko proljeće što će utjecati na koeficijent hrvatskog nogometa na osnovu kojeg se osiguravaju mjesta u međunarodnim natjecanjima pod okriljem UEFA.

D. P.

jučerašnji lider *Rijeka* prosula je brdo bodova (5) u dva posljednja susreta na svojoj Rujevici (remi s *Osijekom* i poraz od *Gorice*) i umjesto uvjerljivog vodstva vrh prepustila Osiječanima.

OSIJEK

Momčad **Nenada Bjelice** je na najbolji način iskoristila svoj dvostruki program proteklog tjedna, preživjela gostovanje u Rijeci (0:0) i sigurnom igrom svladala *Šibenik* (3:1) u 19. kolu. Prvo mjesto, koje trenutačno zauzima s dva boda prednosti ispred *Rijeke*, u potpunosti je realni odraz kvalitete »ponosa Slavonije« i naznaka kako *Osijek* s pravom kandidira za osvajanje šampionskog naslova. Još ukoliko uspije neokrznut proći Poljud u posljednjem jesenskom kolu.

RIJEKA

Bijeli s Rujevice, odnosno Kantride, najveći su aktualni gubitnici u samoj završnici prvoga dijela prvenstvene utrke. Kiks protiv *Gorice* (1:2) umnogome ih je udaljio

SKIJANJE**Zubčić treći u Val d' Isereu**

Najbolji hrvatski skijaš **Filip Zubčić** osvojio je treće mjesto u slalomske utrke voženoj prošle nedjelje u Val d' Isereu (Francuska). To je njegov najveći uspjeh u slalomaškoj karijeri i prvo postolje u ovoj disciplini za Hrvatsku nakon osam godina.

RUKOMET**Hrvatska se porazom oprostila od SP-a**

Rukometašice Austrije svladale su Hrvatsku (27:23) i svojim četvrtim porazom su se oprostile od natjecanja na Svjetskom prvenstvu u Španjolskoj. Sa samo

dvije pobjede u šest odigranih susreta izabranice **Ne-nada Šošarića** osvojile su peto mjesto u skupini 4 u drugom krugu natjecanja.

TENIS**Matej Sabanov u reprezentaciji Srbije**

Na predstojećem ATP kupu, koji će se igrati počevši od 1. siječnja 2022. godine u Sydneyu (Australija) u reprezentaciji Srbije uz **Novaka Đokovića**, **Dušana Lajovića**, **Filipa Krajinića** i **Nikolu Ćaćića** zaigraće po prvi puta i **Matej Sabanov**. Prvi susret Srbije igra protiv Norveške (1. siječnja), potom slijedi duel protiv Čilea (3. siječnja) i na koncu derbi susret protiv Španjolske (5. siječnja).

POGLED S TRIBINA
Legionari

Već desetljećima uvriježen naziv za nogometaše koji nastupaju u inozemnim klubovima je poistovjećen s nekadašnjim pripadnicima rimskih legija. Jer i oni su se nekada davno borili na brojnim stranim destinacijama, a

svojom kvalitetom pridonosili velikim i slavnim pobjedama. Danas, u 21. stoljeću, najbolji hrvatski nogometaši svoj kruh zarađuju nastupajući u najboljim europskim momčadima, a svojim velikim doprinosom sudjeluju u njihovim rezultatskim uspjesima. Njihove igre u najboljoj mjeri pokazuju njihovu nespornu kvalitetu i potvrdu zašto im je mjesto u reprezentaciji Hrvatske neupitno za sljedeće SP u Kataru.

Kapetan **Luka Modrić** i dalje, unatoč već veteranskim godinama, briljira u majici *Real Madrida* i sve je vjerojatnije kako će mu vodstvo »kraljevskog kluba« ponuditi produžetak ugovora. **Lovro Majer** ljetos je vezni red *Dinama* zamijenio za mjesto u francuskom *Rennesu* i briljira svakim novim susretom. **Duje Ćaleta Car** je sve bolji u obrani *Marseillesa*, a čak se u nedjelju i upisao u listu strijelaca u pobjedi protiv *Strasbourg*. **Kristijan Jakić** se svojim golom ugradio u visoku pobjedu svoga *Eintrachta* protiv *Bayer Leverkusena* potvrđujući opravdanost svoga ljetnog transfera u redove ovoga bundesligaša. U redovima talijanske *Atalante*, koja ponovno bilježi odlične rezultate u Seriji A, odlične partije pruža **Mario Pašalić**. S tri gola u susretu protiv *Venezije* nedavno je postao prvi hrvatski nogometaš koji je u najboljoj talijanskoj ligi dva puta zabio hat-trick. U istoj zemlji u plavo-crnoj majici *Intera* briljira i hrvatski dvojac **Ivan Perišić** i **Marcelo Brozović** koji je u mnogome zaslužan za prvu poziciju na prvenstvenoj tablici. S ovakvim igrama svojih legionara izbornik **Zlatko Dalić** ima slatke muke oko sastavljanja najbolje jedanaestorice za predstojeći summit najboljih svjetskih reprezentacija u Kataru 2022. godine.

D. P.

Narodne poslovice

- * Da bi se priznala tuđa vrijednost, treba imati vlastitu.
- * Rijetko se nalazi ono što je pravo, a još rjeđe se cijeni.
- * Ravnodušnost je paraliza duše, prijevremena smrt.

Vicevi, šale...

Debela žena kaže mršavom mužu:

– Kad se tebe gleda, čovjek pomisli da na svijetu vlada glad!

Muž:

– A kad se tebe gleda, čovjek pomisli da si ti tome kriva!

Pijanac vidi na ulici dvije djevojke i kaže im:

– Pa gdje ste, ljepotice!

One će mu:

– Nismo ljepotice!

– Pa niste ni gdje ste!

Mudrolije

* Liječnik vidi čovjeka u svoj njegovoj slabosti, odvjetnik u svoj njegovoj zloći, a svećenik u svoj njegovoj gluposti.

* Razum može zamijeniti gotovo svaki stupanj obrazovanja, ali obrazovanje ne može zamijeniti razum.

* U samoći slabići osjećaju svu svoju bijedu, a oni s jakim duhom, svu svoju veličinu.

Vremeplov – iz naše arhive

Materice, Lemeš, 2009.

Iz Ivković šora

Zornice

Piše: Branko Ivković

Faljniš, čeljadi. Jevo, ja se baš krenio rad bicigle pod ambetuš, pa ću ić na zornicu, kad: oćeš Braniša – al drukput. Guma mi skroz izduvana. Božem prosti, raspuzala se kugod žvakaća. Sad gustiram: jal da krenem jal ne krenem. Zakasniću ucigurno, a baš niki ne volim bit ni poslidnji a kamol kasnit. Šta bi mi popo kazo kad bi me vidio da otvaram vrata crkve u po mise? Cigurno bi pomislilo u sebi: »Ta di je ovaj bio do sad, ko bog omatorio pa ne zna reda«. Tako vam ja, jeto, nisam ni oćo. Vamo i zima stegla, a mrazčina sve siće! Nije to za moje rđave zube jašit biciglu po ovom vrimenu, oma ću kunjat. Nama u ovim godinama će Bog i oprost. Ta i koliko puti se krenem u avliju štogod radit, pa se okrenem natrag i ne sićam se šta sam to tio. Izdivanio ja to niki dan ujtru za kafom ovoj mojoj, a kad se ona uspalila: »Mož bit ono mož bit ovo, tribaš ić kod doktora da prigledaš ovo jal ono, pa ako nije to ondak je ono...«. Ja samo gledim u nju, pa se niki pitam šta je ovo sa svita? Pa ko da se kadgod to nije trevljalo starijoj čeljadi? Ta jeste, dašta neg jeste. Jeto, na priliku, koliko je puti moj baćo oćo u dućan jal u goru ruku još i u varoš pa zaboravio šta je oćo. Ništa to nije novo, nit se trevilo samo meni. A i trevljaće se još ucigurno vikovima ako do tad ne izmisle kaki kalam i za tu zaboravnu bolu šta li je već. Ta ne smeta meni, čeljadi, što sam omatorio a ni što se pokadgod zamantam. Meni smeta što posli skoro četrdeset lita nemam ni penziju a ni zdravstveno, a toliko sam i lita plaćo. Ovi malo-malo, pa produže godine i viću da dočekamo a čekat se više ni ne mož. Doguralo cara do duvara, sve poskupilo samo nadnice ostale iste. A gledim, nije u svakog tako – ima kome teče med i mliko. Ta ko da se istim Bogu ne molimo. Božem prosti, nije valjdar i on odredio kome će bit baćo a kome oćuv kad se prave vake razlike. No, jevo, čušiću sam sebe. Sam sebi sam zapovidio i skoro se zavitovo da više ni jednu rić neću prodivanit ni o politici, a ni o viri, al jeto, otme mi se s vr jezika. Ne možem pritrpit nit oćutit nepravdu, pa makar otkaleg je, bilo sa zemaljske bilo s vilovske strane. Taki sam otkad sam lupljen o put, pa jeto ko me trpi fala mu. Baš niki dan divanimo ode kod mene nas trojca o tim ko je kaki. Periša veli da je to tako i opravljeno i da sam ja stvoren samo kandar za namirivanje josaga, a nikako za kaki mudriji poso. Kaže: »To što si provo, Braniša, u mlinu više od po radnog vika to ti je Bogom dano«. Gledim ja tako malo u njeg, pa malo u Josu, a on se zacinio od smijanja. E, pa ovolikoj mudrosti se od nji nisam opšte nado. Gledim, sad kad dovatim vilištanj kojeg prvo da počešem di ji ne svrbi. Vidiš ti samo ta dva matora uncuta! Oni bi mene metnili kandar u onaj vic di se kaže: »Ti, Bunjevac, namiri svinje a ne diraj pucad«. E, pa neće moć, bećari. Jeste da Bunjevci već tristo lita traže misto, al njim još niko nije prominio ni pismu nit sigru. I ruva su saćuvana, a i naš lip divan. Baš sam se, čeljadi moja, uvridio. U mojim Ivković šoru da mi se sprdaju, ko ji njev. Oma sam i razvijo, pa jevo idem namirivat. Ajd, zbogom.

Rič po rič

Ko nas šta i pita

Piše: Željko Šeremešić

Kad dođe ovo zimsko vreme stvarno ništa drugo čeljade ne zna radit neg sidit ispid televizora i minjat, vrtit svakojake programe. Srića moja pa u moje sobe imam sokočalo, jel koliko sam vidio ne voljimo baš svi u kuće isto gledat. A srića j i što sad ima onaj daljinski pa sve mož birat iz fotelje a kadgod bome i iz kreveta. Ni smislit ne mogu kako bi ja ovaki od sto godina mogo sto put se dizat pa priko sobe do televizora minjat, pritiskat pucada. I eto moram kazat šta se dešava poslidnji dana u ve naše države. Ope se diže velika buna. Kažu, ope ćemo propast, sam što nismo. Ako ni oma, onda mal potli. Biće nikad gorje. Znete, ne mož to ni sve povatat, glediš jednu, drugu, treću televiziju pa bome ne divanu svi isto. Prvo baš nisam ko ni gledo šta se bunu al kad sam vidio da na jednoj divanu da ji ima dvajst a na drugoj dvajst iljada oma mi bilo sumnjivo. Al šta 'š, naša posla. I tako vidi vraga vidim odviše veliki problem se napravio. Nikaka stranska firma bi nam kažu za odviše dobre novce kopala po zemlje. To što bi oni je jedno, a drugo j što su oni pokupovali maltene svu zemlju i to kažu za debele novce tamo di bi oni to radili. Vidim ja i znam da za dobre novce danaske čeljade će prodat da ne kažem koga, al vamo j' još veći problem. Kažu, biće katastrova, ekološka kako se moderno kaže. Uništiće se priroda, i šta sve ni. I tako u glavnom gradu države, u svim većim mistima bome izgleda stvarno buna. Jest da kaže na jednim nj dvajst ne du da idju limuzine i tako no na jednim bome odviše mlogo ljudi, ne znam kako to i pribroju. A kako sam vidio jedni, ne smijem kazat koji, briju a i nikaki se s motkama pojavili pa briju, i šta sve ni. Ovi ope kažu da ne du da nam ta stranska firma gospodari i da nam uzmu naše najlipče što imamo, vodu i zemlju, pa makar kogod tio tu i debelo metnit u buđelar. Jel kažu kad to jedanput nestane natrag nema, niko i nikad nam to neće vratit i ni za kake novce. Pa još kažu da digod je bio taj Sio, Mio, Kio, Kinto, Rinto... jel kako li se već zove na kraju je bio jači neg država. Mislim se ovo stvarno ni za šalu, pa šta ako i do nas dođu? Zlo i naopako. Al kad bolje pogledem i prošudiram se, pa možda su već kod nas. Nisu baš ti al su ko da drugi, da ne kažem možda i naši. Triba se odviše prošudirat dok štagod la-neš. No, ja nemam mira pa moram. Eto i kod nas triba da kopu, da ne kažem prokopu, al to ide baš, baš onako, da kažem ko da tuđe radu. Svake godine mal po mal pa vala će za kake izbore bit. A iz aviona se vidi da j' velika potreba. Ta nestaće voda a biće mulj, a već dorano jeste. A i kad pravu, onda pravu ograde teko da kroz šumu ideš da i slipi ne može zalutat. Sam naletiš. I ta divljač sludita, te vamo može te tamo ne mož. A kod nas kažu rezervat i to oho-ho veliki i važan. A zamislite iza ograde u po šume kukuruzi, a pa potli šuma što raste ko iz vode. Ko u ataru. Rasta i jasina, vrbe, vidićemo sam još na slike. A niki dan sam čo da j' komšija ove godine prsko jabuke za ne povirovat dvajst put, što j' prizno. A isti taj naguro svinče od praseta do sto kila za tri miseca. Sve za ne povirovat. I sam mal kad se prošudirat vidiš da kažu da sve tako mora bit. Kaže, drukčije se ne isplati. Kažu sve to nikaki »lobiji« određivu. I potli svega, a mogo bi još, triba se čeljade dobro prošudirat. Jel se triba bunit, jel sam leđa i glavu smotat pa dalje. A kad se ope još bolje prošudiram naposlitku bunili se ne bunili – ko nas tu i šta pita.

U NEKOLIKO SLIKA

Adventski vašar u Somboru

Alojzije Stantić (1929. – 2021.)

Nakon duže bolesti, u ponedjeljak, 13. prosinca, u 93. godini, preminuo je Alojzije Stantić iz Subotice, istraživač običaja i salašarskog života bunjevačkih Hrvata te publicist.

Rođen je 4. svibnja 1929. u Stantićevom šoru subotičkog atara. Odrastao je na salašu u Đurđinu. Diplomirao je na Višoj ekonomsko-komercijalnoj školi. Također, završio je i Školu rezervnih oficira (1949. – 1951.). Oko 40 godina je radio na održavanju i prometu poljoprivrednih strojeva. Godine 1947. zaposlio se u Poljoprivrednoj mašinskoj stanici u Subotici gdje je radio u službi održavanja i korištenja traktora, vršalica i dr. Radni vijek je proveo na poslovima prometa traktora i poljoprivrednih strojeva, a posljednjih 20 godina radio je u Subotici kao rukovodilac Poslovnog centra zagrebačke *Poljoopskrbe*.

Društvenim radom počeo se baviti 1969. godine, kao član HKUD-a *Bunjevačko kolo* (osnovanog početkom 1970.) i kao povremeni suradnik emisije za selo Radio Subotice i *Subotičkih novina*. Godine 1976. zbog nepodobnosti onemogućeno mu je javno istupanje. Angažiranje u društvenom radu obnovio je 1990. godine u *Bunjevačkom kolu*. Bio je član inicijativnog odbora i osnivač Demokratskog saveza Hrvata u Vojvodini (DSHV) i više godina predsjednik subotičke Podružnice.

Posebno se istaknuo kao član Organizacijskog odbora *Dužijance*, gdje je pomagao na održavanju smotre *Takmičenje risara* i nekoliko puta Velikog prela. Osmislilo je i s Lazom Vojnićem Hajdukom 1993. započeo ostvarivati koncepciju da u sklopu *Takmičenja risara* prikažu, odjednom i na jednom mjestu, razvoj risa (ruč-

ne žetve) od srpa do kombajna. Na *Takmičenju risara* bio je stručni komentator za risarski posao i rad poljoprivrednih strojeva u žetvi i vršidbi. Na poticaj drugih osoba kao poznavatelj salaša i života u njima počeo je pisati bunjevačkom ikavicom o narodnim običajima i vlastitim doživljajima na salašu. Bio je suradnik dvotjednika *Žig* i katoličkog mjesečnika *Zvonik*. Svoje tekstove je objavljivao i u *Subotičkoj Danici*, *Subotičkim novinama*, *Hrvatskoj riječi*, *Glasniku Pučke kasine 1878*, *Klasju naših ravni* te u *Leksikonu podunavskih Hrvata – Bunjevaca i Šokaca*.

Povremeni je suradnik subotičkih televizijskih stanica i RTV-a Novi Sad, nadalje mađarske *Duna TV*, a također u Radio Subotici, Radio Zagrebu, katkad i Radio Pečuhu u Mađarskoj. O narodnim običajima Hrvata Bunjevaca i o životu salašara nastupao je na stručnim skupovima u Subotici, Senti, Baji, Tuzli, Kragujevcu, Osijeku. Također, o bunjevačkim običajima pisao je u ediciji PČESA iz Novoga Sada. Neki njegovi radovi iz etnologije prevedeni su na mađarski jezik, a sa seminara u Baji objavljeni su u Mađarskoj. U krugovima etnologa zapaženi su njegovi referati, većina dotle neopisivani: »Rastiravanje ledonosni oblakova«, »Ritualno pijeće vina Bunjevaca«, »Hasniranje vučne grnjače«, »Priskakanje vatre na sv. Ivana Cvitnjaka«, »Špartak«, »Praznovirje Bunjevaca (Vištica i tatoši)«, »Žitne jame«, »Cripulja i Lacija«, »Božićni običaji« i dr.

Objavio je nekoliko knjiga. U knjizi *Krux naš svagdanji* (HKC Bunjevačko kolo, Subotica) opisao je dobijanje kruha od sijanja pšenice do somuna izvađenog iz krušne peći. Ovu knjigu je 2001. godine Hrvatska matica iseljenika u Zagrebu proglasila knjigom godine hrvatskih nacionalnih manjina. Za nju je dobio nagradu *Dr. Ferenc Bodrogrvári* Grada Subotice i *Antušovu nagradu* Katoličkog instituta za kulturu povijest i duhovnost *Ivan Antunović* iz Subotice. S Lazom Vojnićem Hajdukom i dr. Andrijom Kopilovićem koautor je monografije *Dužijanica*, objavljene 2006. godine. Njegov rad naslovljen *Ris i obiteljska Dužijanica u subotičkom ataru*, tiskan je u nakladi Organizacijskog odbora *Dužijanica* i HKC-a *Bunjevačko kolo* 2011. godine. Opsežnu studiju *Od zemunice do salaša* objavio je 2013. u časopisu *Klasje naših ravni*.

Osmislilo je, a uz izdašnu pomoć Grge Piukovića i njegove obitelji organizirao pokazivanje božićnih običaja na salašu, a uz pomoć tavankutskog župnika Franje Ivankovića, u kapeli sv. Ane u Gornjem Tavankutu priređeni su Božićni vjerski obredi, o čemu je Rajko Ljubić snimio dugometražni dokumentarni film *Božić na salašu*.

Sahranjen je u utorak, 14. prosinca, na Kerskom groblju u Subotici.

H. R.

Mario Vuknić

(1963. – 2021.)

Mario Vuknić, novosadski akademski slikar i konzervator, preminuo je 6. prosinca u Novom Sadu. Iz obitelji podrijetlom iz Imotskog, rođen je 1963. u Odžacima, gdje je završio osnovnu školu. Srednju školu završio je u Novom Sadu. Diplomirao je na slikarskom odsjeku Akademije umjetnosti u Novom Sadu. Od 1989. godine radio je kao vanjski suradnik na konzervaciji i restauraciji, a od 1993. je bio uposlen u Pokrajinskom zavodu za zaštitu spomenika kulture.

Vuknić je s kolegama sudjelovao i predvodio veliki broj projekata restauracije umjetnina u Srbiji, Rumunjskoj, Bosni i Hercegovini, Hrvatskoj i Mađarskoj. Od 2006. rukovodio je projektom ispitivanja, konzervacije i restauracije fresaka, zidnih slika, oltarskih pala i oltara franjevačkog samostana u Baču, gdje je, pokraj niše s

kipom Radosne Gospe, na istočnom samostanskom zidu, prvi uočio i do-dirnuo, 19. veljače 2011., do tada nepoznatu fresku Raspeće Kristovo iz XIII. stoljeća.

Vuknić je u stručnim i umjetničkim krugovima bio najpoznatiji po vrlo velikom broju djela koje je restaurirao i konzervirao od Sensera, prvog baroknog slikara iz Osijeka, pa sve do Pabla Picassoa. Brojnim poštovateljima umjetnosti nedostajat će njegova blagost, posvećenost, znanje i nenametljivost u ljubavi prema otkrivanju sakrivene ljepote djela ljudskih ruku.

Vuknić je sahranjen 10. prosinca na Gradskom groblju u Novom Sadu. Imao je suprugu i troje djece.

M. T.

REPUBLIKA SRBIJA

Autonomna Pokrajina Vojvodina

Grad Subotica

GRADSKA UPRAVA

Tajništvo za građevinarstvo

Broj: IV-05-350-121/2021

Dana: 13. 12. 2021.

24000 Subotica

Temeljem članka 63. Zakona o planiranju i izgradnji (*Sl. glasnik RS*, br. 72/2009, 81/2009 - ispr., 64/2010 - odluka US, 24/2011, 121/2012, 42/2013 - odluka US, 50/2013 - odluka US, 98/2013 - odluka US, 132/2014, 145/2014, 83/2018, 31/2019, 37/2019 - dr. zakon, 9/2020 i 52/2021) i članka 89. Pravilnika o sadržini, načinu i postupku izrade dokumenata Prostornog i urbanističkog planiranja (*Službeni glasnik RS*, broj 32/2019), Tajništvo za građevinarstvo obavještava zainteresirane građane da će biti održana:

JAVNA PREZENTACIJA URBANISTIČKOG PROJEKTA

za izgradnju industrijskih objekata u funkciji skladištenja u okviru postojećeg skladišnog kompleksa na k. p. br. 4666 K. O. Čantavir, s urbanističko-arhitektonskom razradom lokacije i uređenjem predmetnog prostora (naručilac projekta »Kečenović-Company« d.o.o. Subotica)

Zainteresirane pravne i fizičke osobe mogu izvršiti uvid i dobiti informacije o Urbanističkom projektu od 24. do 30. prosinca 2021. godine, svakog radnog dana od 8 do 12 sati, u Tajništvu za građevinarstvo, Stara gradska kuća, Trg slobode 1, ured br. 204.

Urbanistički projekt se može pogledati i na službenoj internet stranici Grada Subotice www.subotica.rs u rubrici Građevinarstvo – Javni uvid.

Stručni obrađivač predmetnog Urbanističkog projekta je »Kubarch« d.o.o. Subotica.

Primjedbe i sugestije na planirana rješenja tijekom javnog uvida mogu se u pisanoj formi dostaviti Tajništvu za građevinarstvo (Uslužni centar, šalter 8 ili 9), od 24. do 30. prosinca 2021. godine.

Osoba ovlaštena za davanje potrebnih obavijesti o javnoj prezentaciji je Katarina Buljovčić.

Sve primjedbe prispjele u zakonskom roku bit će dostavljene Komisiji za planove.

Svijet naš neobični

Mostovi raspoloženja

Teško je početi pisati nakon pet sati provedenih u redu na granici. Pet sati, zapravo, bez preuveličavanja i pretjerivanja. Biti satima u koloni i čekati izaziva razmišljanje o vremenu i, prije svega, suočavanje s činjenicom da gubite vrijeme. Znam, sve se može postaviti tako da pametno iskoristiš to vrijeme, posvetiš se razgovoru s najdražima, pročitaš nešto, sretnoš nekoga u redu, razmisliš o nečemu ili se jednostavno odmoriš od svega. Stati i odmoriti se od svega. Ali neminovno je da ćeš se malo živcirati, unervoziti, razmisliti kako bi mogao napraviti ovo ili ono. A ako se ništa od navedenog ne dogodi, sigurno je da će vam čekanje dati barem malo gorčine na lijepi put s kojega dolazite. Pet sati je pet sati. Ne može ne biti gorak. Ali advent u Segedinu je bio prekrasan, sutradan smo zapalili svijeću za radost i pogledali fotografije koje smo napravili na sajmu, prizvali miris cimeta i kuhanog vina te uživali u toplini doma i ljepoti snijega koji je konačno padoo.

Taj trenutak kada smo prelazili iz jednog raspoloženja u drugo uputio me je na mostove, kako su veličanstveni i kako skraćuju put od jednog mjesta do drugog, pa čak i od jednog raspoloženja do drugog.

Govoreći o ovim velebnim građevinama, nekoliko mostova isticalo se po važnosti, ljepoti, neobičnosti, pa im danas pristupamo s te strane. Ovaj put imam neskrivenog favorita pa sam na prvo mjesto stavila Rakotzbrücke, Đavolji most. Možda je zbunjjujuće zašto sam na prvo mjesto stavila most nazvan po vragu, pa ga biram i za naslovnu fotografiju da vidite o kakvoj je bajci riječ. Most se nalazi u Njemačkoj, točnije u predjelu Gablenz u Saskoj, na rijeci Rakoča, a njegovu gradnju naručio je vitez iz obližnjeg mjesta davne 1860. godine. Iako su most izgradili ljudi od običnog kamenja, koje su pronašli u okolici, postoji vjerovanje da je povezan s đavlom zbog visokog i vrlo tankog luka, koji ispod sebe nema oslonca,

i zbog toga ovaj most asocira na vraga. Specifična konstrukcija mosta, zajedno sa svojim odrazom u vodi, čini savršeni krug iz kojeg god ga kuta pogledate, što je još jedna zanimljivost ove građevine.

Sljedeći most je most čiju fotografiju ne morate vidjeti jer je to najfotografiraniji most na svijetu. Svima je jasno da se radi o Golden Gate Bridgeu, koji se nalazi u San Franciscu u Kaliforniji. Svojom prepoznatljivom »međunarodnom narančastom« bojom i slikovitim okruženjem ovaj most toliko dominira panoramom San Francisca da ga je gotovo nemoguće izbjeći na fotografiji.

Uz kriterij svjetske popularnosti, odgovara i most Georgea Washingtona u New Yorku, koji ulazi na našu listu kao najprometniji od svih mostova na svijetu. U jednoj godini 51 milijun automobila, autobusa i kamiona prijeđe most preko rijeke Hudson, koji povezuje Manhattan i New Jersey. Po toj računici je svaki stanovnik New Yorka u prosjeku prešao most šest puta. Statistike pokrivaju samo motorizirani promet, ali kada bismo pobrojali sve što je moglo prijeći most, njujorški rekord oborio bi most Howrah u Calcutti u Indiji. Svaki dan ga prijeđe 80.000 automobila, milijun pješaka i bezbroj krava.

Pješaci koji prelaze mostove donose nam na listu najduži pješački most, ali nas vraćaju u dobro poznati New York. Šetnica preko povijesnog Hudson Parka duga je 2.062 metra i predstavlja dug čelični most, koji je otvoren 1889. preko rijeke Hudson, i tada je bio najduži most na svijetu. Kroz njega su vlakovi prolazili 85 godina, sve dok požar 1974. godine nije oštetiio tračnice. Trideset pet godina kasnije neprofitna organizacija pod nazivom Hudson's Pedestrian Bridge ponovno je otvorila most.

Priča o mostovima je toliko zabavna i nevjerojatno je koliko ima neobičnih mostova, pa priču o visećim mostovima, najstarijem mostu na svijetu, ali i modernim mostovima, ostavljam za neki drugi put.

Gorana Koporan

RADIO MARIJA

NOVI SAD	90,0 MHz
SUBOTICA	90,7 MHz
SOMBOR	95,7 MHz
VRDNIK	88,4 MHz
NIŠ	102,7 MHz
LESKOVAC	107,4 MHz

5+Plus

Paket SIGURNOSTI

za samo

3.600 RSD

GODIŠNJE

Osiguranje drugačije od svih

Oprez u vožnji i briga o automobilu i ljudima u njemu nekada nisu dovoljni da nas zaštite od nepredviđenih okolnosti na putu.

Zato Milenijum osiguranje u svojoj ponudi ima polisnu koja pokriva najčešće rizike po automobil i lica u njemu, a omogućava Vam da **jednom polisom obezbedite sebe, svoj automobil i druge putnike u njemu.**

Polisa Paket 5+ predstavlja paket sigurnosti, a za samo **3.600 RSD** godišnje dobijate osiguranje od sledećih rizika:

1. Lom stakala na vozilu
2. Osiguranje lica u vozilu
3. Zamensko vozilo
4. Troškovi pomoći na putu
5. Prirodni rizici (oluja, grom, grad, snežna lavina i poplave)

MILENIJUM[®]
OSIGURANJE

www.mios.rs
011/ 715 23 00

SVE NA JEDNOM MJESTU

- PRODAJA POGREBNE OPREME
- PRUŽANJE USLUGA PRIJEVOZA I CEREMONIJALA POKOPA
- KOMUNALNE USLUGE

JKP POGREBNO

SUBOTICA, TRG ŽRTAVA FAŠIZMA BROJ 1.

WWW.POGREBNO.RS

KONTAKT TELEFON
ZA DETALJNIJE INFORMACIJE
+381(24) 66 55 44
DEŽURSTVO 0-24 SATA

Godišnji koncert

19. 12. 2021. godine u 19h.

KONCERT POMOGLI:

ZAVOD ZA KULTURU
VUKOVARSKOG HERCA

Cro Media

Promocija CD-a:
- 21. Festival Bunjevački pismama
- Bunjevački svatovi

Zahvaljujemo se:

